

Erç
Taran dı

163460

İSLÂM TARİH, SANAT VE KÜLTÜR ARAŞTIRMA MERKEZİ
(IRCICA)

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	163460
Tas. No:	949.6 BALİ

BALKANLAR'DA İSLÂM MEDENİYETİ
II. MİLLETLERARASI SEMPOZYUMU TEBLİĞLERİ
Tiran, Arnavutluk, 4-7 Aralık 2003

İstanbul, 2006

İslâm Medeniyeti Tarihi Kaynak ve İncelemeleri Dizisi; No. 14

ISBN 92-9063-152-X (Türkçe tebliğler)
ISBN 92-9063-151-1 (İngilizce tebliğler)
ISBN 92-9063-153-8 (Arnavutça tebliğler)
ISBN 92-9063-154-6 (Takım)

İslâm Konferansı Teşkilâtı
İslâm Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi (IRCICA)
Barbaros Bulvarı, Yıldız Sarayı, Seyir Köşkü
34349, Beşiktaş, İstanbul-Türkiye

Tel: +90 212 259 17 42
Faks: +90 212 258 43 65
E-posta: ircica@ircica.org
Web sitesi: www.ircica.org

© 2006 IRCICA

Önsöz: Halit Eren

Yayına Hazırlayan: Ali Çaksu

Baskı: Birmat Matbaacılık Ltd. Şti, İstanbul

IRCICA Kütüphanesi Katalog bilgileri

Balkanlar'da İslâm Medeniyeti Milletlerarası Sempozyumu (2.: 4-7
Aralık 2003: Tiran)

Balkanlar'da İslâm medeniyeti II. milletlerarası sempozyumu
tebliğleri / editör Ali Çaksu; önsöz Halit Eren.- İstanbul: İslâm Tarih,
Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi, 2006.

xii, 541 s.: res. (çoğu rnk.), hrt., plan; 24 sm.- (İslâm medeniyeti
tarihi kaynak ve incelemeleri dizisi; no.14)

Dipnot var.

ISBN 92-9063-152-X (Türkçe tebliğler) ISBN 92-9063-154-6
(Takım)

1. Medeniyet, İslâm--Balkan Ülkeleri--Kongreler. 2. Medeniyet,
Türk--Balkan Ülkeleri--Kongreler. I. Çaksu, Ali. II. Eren, Halit. III.
k.a. IV. Seri.
949--dos21

BULGARİSTAN MÜSLÜMANLARININ DİNİ YÖNETİMİNE İLİŞKİN 1919 TÜZÜĞÜ

Ömer Turan*

Bugünkü Bulgaristan toprakları 14. yüzyılın sonlarına doğru Osmanlı hakimiyetine girmiştir. Fetihle birlikte Anadolu'nun muhtelif yerlerinden getirilen Türkmen-Yörük aşiretleri bölgeye iskan edildi. Bulgaristan topraklarındaki Osmanlı hakimiyeti beş asır sürdü. 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı ile Bulgaristan Osmanlı hakimiyetinden çıktı. Savaş döneminde yüzbinlerce Bulgaristan Türkü öldü ve yüzbinlercesi topraklarını terk ederek Anadolu yollarına düştüler. Her şeye rağmen, savaş sonrası itibarıyla bugünkü Bulgaristan topraklarında 800.000 civarında Müslüman yaşıyordu. Temmuz 1878'de imzalanan Berlin Antlaşması ile Bulgaristan Prensiği kuruldu. Bulgaristan'ın kuruluş belgesi olarak kabul edilen Berlin Antlaşması'nın çeşitli maddelerinde, Bulgaristan Türklerinin ibadet hürriyetleri, hiyerarşik bir şekilde organize olmaları ve dinî otoriteleri ile irtibatları taahhüt edildi, ve en önemlisi, bu prensiplerin Bulgaristan kanunlarının temeli olacağı garanti edildi. Bu çerçevede 1879 yılında hazırlanan ilk Bulgar anayasasının 40. maddesinde, Hristiyan olmayan toplulukların, detayları çıkarılacak bir kanunda gösterileceği şekilde, özgür bir şekilde kendi dinî yönetimlerine sahip olabilecekleri belirtildi.¹

* Doç. Dr., Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Tarih Bölümü.

¹ Berlin Antlaşması'nın Türkçe nüshası için bk. Nihat Erim, *Devletlerarası Hukuk ve Siyasi Tarih Metinleri*, C.I, Ankara, 1953, s.403-424. Antlaşmanın İngilizce nüshası için bk. *Major Peace Treaties of Modern History (1648-1967)*, Fred. L. Israel (ed.), Vol.II, Chelsea House Publishers, New York, 1967, s.975-997. Bulgar yönetimlerinin bu hakları ne kadar verdikleri veya Bulgaristan'da kalan 800.000 civarındaki Müslümanın bu hakları ne kadar kullanabildikleri, yani uygulamanın durumu ayrı bir mevzudur. Bulgaristan Müslümanlarının 1878-1908 yılları arasındaki dinî hayatı konusunda bk. Ömer Turan, *The Turkish Minority in Bulgaria, 1878-1908*, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1998, s.165-210.

Bulgaristan'da yaşayan muhtelif toplulukların dinî idarelerine ilişkin olarak 1880 yılında bir geçici kanun çıkartıldı. Bu kanununun 25-39. maddeleri Müslümanların dinî idaresine ilişkindir. Söz konusu maddeler 1885 yılında yeniden düzenlenerek bir kanun halinde yayınlandı. Bulgar hükümeti, 1895 yılında "Sobranya" isimli Bulgaristan Parlamentosu'na getirilmeden "Müslümanların Dinî İdarelerine Dair Muvakkat Talimatname" başlıklı bir düzenleme yayınladı. Düzenleme üç bölüm halinde olup 33 maddeden oluşmaktadır. Bulgaristan hükümetinin 1895 Talimatnamesi'ni yayınlaması ülkedeki Müslümanların dinî problemlerini çözmeye yetmedi. Kanunlaşmaması itibariyle, Talimatname'nin Bulgaristan Müslümanlarının dinî problemlerini çözmeye yetkili olup olmadığı, İstanbul'daki Meşihat, Sofya'daki Osmanlı komiserliği ve Bulgaristan'daki müftüler ve Bulgar yetkililer arasında çok tartışıldı. Bulgar yönetimleri Talimatname'yi istedikleri gibi yorumladılar, istedikleri gibi uyguladılar. 1890'lı yılların sonunda Bulgaristan'daki müftülerin bir komisyon teşkil ederek bir taslak hazırlamaları gündeme geldi. 1903 ve 1908 yıllarında Müslüman milletvekilleri Bulgaristan Parlamentosu'na Müslümanların dinî yönetimine ilişkin yeni tasarılar sundularsa da hiç biri kabul edilmedi. Bu şartlarda, başlığındaki "muvakkat" ibaresine rağmen bu düzenleme 1919 yılına kadar yürürlükte kaldı².

1908 yılında, II. Meşrutiyet'in ilanını takip eden günlerde Bulgaristan bağımsızlığını ilan etti.

Nisan 1909'da İstanbul'da Bulgaristan ile imzalanan bir protokol ile Osmanlı hükümeti Bulgaristan'ın bağımsızlığını tanıdı. Protokole ekli 8 maddelik bir sözleşme ile Bulgaristan'da müftülerin statüsü ve görevleri tanımlandı. Sözleşmeye göre, Sofya'daki Başmüftülük Bulgaristan Müslümanlarının en yüksek mercii idi. Başmüftülük, müftüleri, dinî kurumların personelini ve mütevellî heyetlerini, cami ve mescid gibi ibadethaneleri kontrol edecekti ve Bulgaristan'daki müftülerin dinî ve hukukî işlerini İstanbul'daki Meşihat (yani Şeyhülislamlık) ve Bulgaristan Dışişleri ve Mezhepler Bakanlığı ile yürütmelerinde aracılık yapacaktı³.

1912-1913 Balkan Savaşları'nda Osmanlı İmparatorluğu ile Bulgaristan Kralığı birbirlerine karşı savaştılar. İki ülke arasında 29 Eylül 1913 tarihinde bir

² Bulgaristan Müslümanlarının dinî yönetimini düzenlemeye yönelik olarak, 1878-1908 yıllarındaki Prenslik döneminde yapılan çalışmalar hakkında bk. Turan, s.165-210.

³ Söz konusu protokol metninin değerlendirilmesi için bk. Bilal Şimşir, *Bulgaristan Türkleri*, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1986, s.368-370.

barış antlaşması imzalandı. Bu antlaşmanın 2 numaralı eki Bulgaristan müftülükleri ile ilgilidir. Burada yer alan hükümler 1909 sözleşmesinin bir tekrarı niteliğindedir, ancak hazırlanacak bir tüzükle Bulgaristan müftülüklerinin yeniden düzenlenmesi öngörülmektedir⁴.

Balkan Savaşlarından sonra başlayan ve 1923 yılına kadar devam eden süre, Türk-Bulgar ilişkilerinin olumlu bir dönemidir. Uzun pazarlıklardan sonra Bulgaristan ve Osmanlı İmparatorluğu, Birinci Dünya Savaşı'nda aynı saflarda savaştılar ve birlikte yenildiler. 29-30 Eylül 1918'de Bulgaristan, Selanik'te İtilaf Devletleriyle bir ateşkes imzaladı. Savaş döneminin Bulgaristan Kralı Ferdinand, 3 Ekim'de oğlu Boris lehine tahttan ayrıldı. Kasım 1918'de Milliyetçi Parti'nin lideri Todor Todorov, Milliyetçiler, Demokratlar, Sosyalistler ve Çiftçi Partisi'nden oluşan bir koalisyon hükümeti kurdu. Çiftçi Partisi'nin lideri A. Stamboliski⁵, Ocak 1919'da kabineye bakan olarak katıldı. Esasen Stamboliski, sükuneti ve barışı tesis için hapisten çıkarıldığı Eylül 1918'den beri Bulgaristan'ın iç ve dış politikasında önemli bir isimdir⁶. Ekim 1919'da başbakan olan Stamboliski, 1923 yılında bir suikast sonucu hayatını kaybedene kadar Bulgaristan'ı yönetmiştir.

Osmanlı İmparatorluğu'ndan ayrılışından itibaren Bulgaristan tarihi 1) Prenslük, 2) Krallık, 3) Komünizm, 4) Demokrasi olmak üzere dört dönemde ele alınır. Bulgaristan Müslümanlarının dinî tarihi de aynı dönemler esas alınarak incelenir. Her bir dönemin hemen hemen başlangıcında dönemin Bulgaristan rejiminin Bulgaristan Müslümanlarına nasıl baktığını ve nasıl yönetmek istediğini ortaya koyan bir tüzük veya nizamname yayınlanmıştır. 1919 Tüzüğü Krallık döneminin tüzüğüdür. 1913 Antlaşması'nda çıkarılması kararlaştırılan tüzük ancak bu dönemde, 1919 yılında çıkarılabildi. 1945 yılında Komünizm dönemi tüzüğü çıkarılana kadar yürürlükte kalmıştır. Savaş sonrası dönemin şartlarını taşır. Stamboliski dönemi (1919-1923), hem Türkiye-Bulgaristan ilişkilerinde, hem de Bulgaristan Türklerinin azınlık hayatlarında altın bir dönem olmuştur. Dönemin Türkler açısından önemli icraat-

⁴ Söz konusu antlaşma metni ve ekleri için bk. *Belgelerle Mustafa Kemal Atatürk ve Türk-Bulgar İlişkileri (1913-1938)*, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Ankara, 2002, s.3-35. Antlaşmanın değerlendirmesi için bk. Cengiz Hakov, "1913'te İstanbul'da İmzalanan Bulgar-Türk Antlaşması ve Bulgaristan'da Türk-Müslüman Nüfusun Hakları", *Osmanlı*, C.II, editörler: Kemal Çiçek – Cem Oğuz, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 1999, s.474-477.

⁵ Bulgaristan'da Çiftçi Partisi ve partinin lideri Stamboliski hakkında geniş bilgi için bk. John D. Bell, *Peasants in Power; Alexander Stamboliski and the Bulgarian Agrarian National Union, 1899-1923*, Princeton University Press, Princeton, 1977.

⁶ Richard Crampton, *Bulgaria 1878-1918 A History*, Boulder, New York, 1983, s.468-471.

ları arasında, Türk okullarına maddi kaynak yaratılması maksadıyla, yıllar evvel Bulgar okullarına verilen tarla, çayırılık ve orman gibi fonların Türk okullarına da verilmesi ve Müslüman din adamı yetiştirmek üzere Nüvvab'ın açılması gösterilebilir⁷. Bulgaristan yönetiminin Stamboliski döneminde şahkasına ulaşan bu tercihinin sebepleri şunlardır:

- Birinci Dünya Savaşı'nda Bulgaristan ve Osmanlı İmparatorluğu'nun müttefik olmaları,

- Bu savaş esnasında binlerce Bulgaristan Türk'ünün Bulgaristan için canını vermesi,

- Her iki ülkenin savaştan mağlup olarak çıkmaları,

- Birinci Dünya Savaşı'nın sonunda imzalanan bütün barış antlaşmalarında azınlık haklarına geniş yerler verilmesi,

- Geniş halk kesimlerine dayanmak isteyen Çiftçi Partisi'nin, Bulgaristan'ın toplam nüfusunda önemli bir yekûn teşkil eden ve nüfuslarının büyük bir çoğunluğu ziraatle geçinen Bulgaristan Türklerini görmezlikten gelmemesi ve onları memnun ederek desteklerini alma arzusu.

Dırjaven Vesnik isimli Bulgar resmi gazetesinin 26 Haziran 1919 tarihli 65 numaralı sayısında yayınlanan 1919 Tüzüğü, dokuz bölüm ve bir zeylden oluşmaktadır. Bölümler, sırasıyla Genel Hükümler, Cemaat-i İslâmiyeler, İbadethaneler ve Dinî Ayinler, Müftü ve Müftü Vekilleri, Başmüftülük, Şeriyye Mahkemeleri, Vakıflar, ve Nihaî Hükümlerden ibarettir. Bazı bölümler kendi içlerinde kısımlara ayrılmaktadırlar. Nizamname, zeyl hariç toplam olarak 189 maddedir.

Tüzüğün Birinci Bölümü genel hükümlerden oluşmaktadır ve 6 maddeden ibarettir. Buna göre, Bulgaristan'da daimî veya geçici olarak bulunan bütün Müslümanlar, Bulgar kanunlarını ve işbu tüzüğün hükümlerini ihlal etmemek şartıyla dinî ibadetlerini serbestçe gerçekleştirebilirler. Müslümanlar dinî işlerinde Dışişleri ve Mezhepler Bakanlığı denetimi altında bu tüzükte gösterilen daireler ve memurlarla yönetilirler. Maliyeye ait konular Maliye

⁷ Hüseyin Memişoğlu, *Geçmişten Günümüze Bulgaristan'da Türk Eğitim Tarihi*, Kültür Bakanlığı, Ankara, 2002, s.132-150; Şimşir, s.54-65. 1922 yılında açılan Nüvvab hakkında daha geniş bilgi için bk. *Bulgaristan'da Türk-İslam Eğitim ve Kültür Müesseseleri ve Medresetü'n Nüvvab*, ed. Ekmeleddin İhsanoğlu, haz.: Haşim Ertürk – Rasim Eminoğlu, İSAR, İstanbul, 1993.

Bakanlığı ve Sayıştay'ın denetimi altındadır. Bulgaristan'daki Müslümanların şeriatle alakalı idarî ve hukukî konuları, bu nizamnamede gösterildiği gibi başmüftülük, müftülükler, müftü vekilleri ve şeriat mahkemeleri tarafından görülürler. Başmüftü, müftüler, müftü muavinleri ve bütün dinî görevliler, Dışişleri ve Mezhepler Bakanlığı Disiplin Kurulu ve şeriat mahkemesi önünde işledikleri suçlardan, ve encümenlik mallarına verdikleri zarardan diğer vatandaşlar gibi sivil mahkemeler önünde sorumludurlar. Başmüftülük, müftülükler, müftülüğe bağlı kurumlar ve şeriat mahkemelerinin yazışma ve muhasebe kayıtları Bulgarca, encümenliklerin kayıtları ise Bulgarca ve Türkçe olarak tutulur. Tutanaklar, kararlar ve şeriat mahkemelerine ait kayıtlar Türkçe tutulabilir, ancak bunların yanlarında Bulgarca tercümeleri de bulunmalıdır.

Tüzüğün İkinci Bölümü cemaat-i İslamiyeler hakkındadır. Buna göre en az 40 Müslüman ailenin yaşadığı yerlerde, Müslümanlar, Dışişleri ve Mezhepler Bakanlığı'nın izniyle cemaat-i İslamiyeler oluşturabilirler. Ailelerin sayılarının 40'ın altında bulunduğu yerlerde birbirine yakın yerleşimler birleştirilerek bir cemaat-i İslamiye bölgesi yapılır. Cemaat-i İslamiyelerin tüzel kişilikleri vardır. Dolayısıyla, camiler ve okullar için taşınır ve taşınmaz mal sahibi olma, yönetme, buralar adına şartlı ve şartsız bağış ve vasiyetler kabul etme hakkına sahiptirler. Varlığına son verilen cemaat-i İslamiyelerin malları en yakın cemaat-i İslamiyeye, o da kapatılırsa başmüftülüğe geçer. Her Müslüman hangi mezhepten olursa olsun, daimi olarak ikamet ettiği cemaat-i İslamiyenin mecburi üyesidir. Cemaat-i İslamiyeler köylerde 5, kazalarda 7, sancaklarda 9 üyeden oluşan encümenler tarafından idare edilirler. Cemaat-i İslamiye encümenleri o bölgedeki Müslümanlar tarafından seçilirler. Normal seçimler 3 yılda bir defa Şubat ayında, Dışişleri ve Mezhepler Bakanlığı'nın belirlediği bir tarihte yapılır. Bulgaristan vatandaşı ve 21 yaşını doldurmuş, sivil ve siyasal haklardan yararlanabilen her Müslüman seçmendir. Mahkeme yoluyla sivil ve siyasal hakları ellerinden alınanlar bu hakları iade edilene kadar, Bulgar hükümetinden izinsiz bir başka devletin hizmetine girenler, mahkemeler veya vesayet altındakiler, belediyelerde dilenci olarak kayıtlı bulunanlar, belirli bir yerde oturmayan Çingeneler ve ahlâka uygun olmayan yerleri işletenler oy kullanamazlar.

Seçme hakkına sahip, Türkçe ve Bulgarca okur-yazar, otuz yaşını doldurmuş, bulunduğu yerde gayri menkul sahibi olanlar ve iffetli olarak tanınanların yanı sıra gayri menkulü olmadığı halde 25 yaşını tamamlamış medrese veya idadi mezunları seçilme haklarına sahiptirler. Cemaat-i İslamiye ile kontratı

olanlar ve cemaat-i İslamiye ve okullarda çalışan görevliler ve serseriler seçilemezler. Seçimin nasıl yapılacağı da belirlenmiştir. Seçim evrakı ve sonuçlar, Dışişleri ve Mezhepler Bakanlığı'na gönderilir. Sonuçlar Dışişleri ve Mezhepler Bakanlığı tarafından tasdik edilince seçilen üyeler görevlerine başlarlar.

Cemaat-i İslamiye encümenleri, cemaat-i İslamiyenin mal ve evrakı hususunda yetkili ve aynı zamanda sorumludurlar. Cemaat-i İslamiyeyi temsil ederler. Kararlar encümen üyelerinin yarısından fazlasının katılımıyla alınır. Encümen başkanı, idarî ve hukukî olarak İslam cemaatini ve onun çıkarlarını temsil eder, encümen kararlarını uygular. Encümen, cami görevlilerini tayin ve azil eder. Cami ve diğer ibadet yerlerini kontrol eder, oralarda düzeni ve temizliği sağlar. Encümenlik Dışişleri ve Mezhepler Bakanlığı, başmüftü, bağlı olduğu müftü ve müftü vekilinin emir ve talimatlarına uyar. Encümen üyeliği fahridir, bundan dolayı ücret alınmaz. Sadece muhasip cemaat mallarının gelirinden yılda en fazla 3000 leva alabilir. Encümenin tamamı ya da encümen üyelerinden birisi görevi kabul etmez veya görevini gereğince yapmazsa, müftü veya müftü vekilinin teklifi ile Dışişleri ve Mezhepler Bakanlığı onu görevden alır ve yerine en çok oyu alan diğer adayı atar. Cemaat-i İslamiyenin malî yılı 1 Nisan'da başlar, 31 Mart'ta biter. Her bir malî yıl için Cemaat-i İslamiye, gelir ve giderlerini gösterir bir bütçe hazırlar. Bütçe taslağı, müftü ve başmüftü yoluyla Dışişleri ve Mezhepler Bakanlığı'na gider ve orada tasdik olunur. Encümen hesapları her zaman Maliye Bakanlığı müfettişlerince denetlenebilir. Encümenliğin sekreteryası, başkanın kontrolünde olmak üzere sekreter tarafından yönetilir.

Üçüncü Bölüm, ibadethanelerin din görevlileri ve memurlar hakkındadır. Bunlar, imam, hatip, müezzin, vaiz, kayyum ve türbedarlardır. Din görevlisi olabilmek için Bulgar vatandaşı ve Bulgarca okur-yazar olmak, en az 21 yaşını doldurmak, medenî ve siyasî haklara sahip olmak ve başmüftülükte Dışişleri ve Mezhepler Bakanlığı tarafından atanmış bir komisyon önünde yılda bir defa yapılacak sınavı geçmek gerekir. Bu sınav, Arapça, Fıkıh ve Kuran okuma bilgisini ölçme şeklinde yapılır. Sınav komisyonu sancak müftüsünün başkanlığında sancak şehrindeki encümen başkanı ve ulemadan 3 kişinin katılımıyla teşkil edilir. Din görevlileri dinî ibadetleri yapma, nikah, cenaze vs. işlerle meşguldürler ve görevlerini bağlı buldukları belediyeler dahilinde yerine getirirler.

Dördüncü Bölüm camiler ve namaz hakkındadır ve dört maddeden oluşur. Buna göre, her Cemaat-i İslamiyenin nüfusuna göre bir veya daha fazla cami-

si olabilir. Yeni cami açma veya yapma izni Dışişleri ve Mezhepler Bakanlığı tarafından verilir.

Beşinci Bölüm müftüler ve müftü vekilleri hakkındadır: Bulgaristan Müslümanları ruhanî bakımdan başmüftü, müftüler ve müftü vekilleri tarafından yönetilirler. Müftüler ve müftü vekillerinin sayısı ve yönetim yerleri Dışişleri ve Mezhepler Bakanlığı tarafından belirlenir. Müftüler ve müftü vekilleri ilgili yörelerin ruhanî idarecileri, Dışişleri ve Mezhepler Bakanlığı'nın ve başmüftülüğün idarî ve hukukî organıdır. Müftü ve müftü vekilleri başmüftülüğün önerisi ile Dışişleri ve Mezhepler Bakanlığı tarafından atanırlar. Müftü ve müftü vekilleri şeriat mahkemesi hakimliği yapabilmek için başmüftülüğün murasale denilen yeterlilik belgesine haiz olmalıdırlar. Müftü ve müftü vekili adayları Bulgar vatandaşı olmalı, Bulgarca okuyup yazmayı bilmeli, medenî ve siyasî haklar bakımından, ahlâken ve bedenen bir kusur taşımamalı, 30 yaşını tamamlamalı, Nüvvab mezunu olmalı veya başmüftülüğdeki yüksek şeriat mahkemesi huzurunda yapılacak imtihanı kazanmalıdırlar. Sınavlarda Dürer ve Mecelle'nin yanı sıra miras, bağış ve vasiyetler, nikah ve boşanma, muhakeme hukuku ve şeriat kanunları usulüne dair sorular sorulur. Sınavlarda Dışişleri ve Mezhepler Bakanlığı temsilcisi de hazır bulunur. Sınavlardaki başarılarına ve kademelerine göre müftüler üç, müftü vekilleri iki sınıfa ayrılırlar. Bu ayrıma göre Dışişleri ve Mezhepler Bakanlığı tarafından öngörülen maaşlarını alırlar. Müftüler ve müftü vekilleri Dışişleri ve Mezhepler Bakanlığı'ndan izin almadan kendi bölgelerinde geziye çıkamazlar, Bulgaristan dışına gidemezler. Müftüler ve müftü vekilleri Dışişleri ve Mezhepler Bakanlığı tarafından azledilirler. Müftüler ve müftü vekilleri Bulgaristan içinde ve dışında yabancı kurumlar ve yabancı memurlar ile temasta bulunamazlar. Bu tür ilişkiler ancak dışarıya için Dışişleri ve Mezhepler Bakanlığı, içerisi için sancak yönetimleri aracılığıyla kurulabilir. Müftüler, Dışişleri ve Mezhepler Bakanlığı ve başmüftülük ile doğrudan, diğer sancak ve kaza daireleriyle mutasarrıf ve kaza kaymakamlıkları vasıtasıyla haberleşir ve temasta bulunurlar. Müftülük ve müftü vekilliklerinin evrakı, muhasebesi ve yazışmaları, katip muhasip sekreter, şeriye sekreteri ve bekçiden oluşan bir sekreteryaya tarafından yürütülür. Müftülük ve müftü vekilliklerinin gelir-gider defteri, makbuz defteri, kasa yevmiye defteri, demirbaş eşya defteri, yazışma defteri, ilam, hüccet ve kassam sicili ve doğum, nikah ve vefat defterleri olur. Müftülük ve müftü vekaletlerinin masrafları ve personelin maaşı Dışişleri ve Mezhepler Bakanlığı tarafından ödenir.

Tüzüğün Altıncı Bölümü başmüftülük hakkındadır: Başmüftü Bulgaristan'da Müslümanların ruhanî temsilcisidir ve Sofya'da oturur. Diğer devlet kurumları ile irtibatı bağlı bulunduğu Dışişleri ve Mezhepler Bakanlığı vasıtasıyla olur. Başmüftü, müftüler ve müftü vekilleri tarafından beş yılda bir seçilir. Müftüler ve müftü ve müftü vekili olma şartlarına haiz adaylar, başmüftülük için Dışişleri ve Mezhepler Bakanlığı'na başvururlar. Dışişleri ve Mezhepler Bakanlığı tarafından belirlenen günde Sofya'da toplanan müftü ve müftü vekilleri adaylar için oylarını kullanırlar. Müftü ve müftü vekillerinin 2/3'sinin seçime katılması gerekir. Dışişleri ve Mezhepler Bakanlığı en çok oy alan adayı seçilmiş ilan eder ve memuriyetinin Bulgaristan Kralı tarafından onaylanması için gerekli işlemlere başlar. Dışişleri ve Mezhepler Bakanlığı menşur ve mürasale verilmesi için seçim ve onayı Meşihat makamına yani İstanbul'daki Şeyhülislamlığa bildirir. Başmüftünün vazifeleri şunlardır: Müslüman dinî teşkilatının iyi yürümesini sağlamak, Müslümanların dinî ve ahlakî yükselişlerine çalışmak, müftü ve müftü vekillerini ve onlar vasıtasıyla din adamlarını kontrol etmek, şeriat kanunlarının tam olarak yerine getirilmesine dikkat etmek, medreselerin günün ihtiyaçlarına göre ıslahına ve programlarının birleştirilmesine çalışmak ve Nüvvab'ın açılmasına gayret etmek. Başmüftünün görevini layıkıyla yerine getirmediği, bu tüzüğe ve ülkenin kanunlarına uygun hareket etmediği belirlenirse, Dışişleri ve Mezhepler Bakanlığı söz konusu başmüftünün azli ve yerine başka bir başmüftü seçilmesi için müftü ve müftü vekillerini toplantıya çağırır. Başmüftülüğün evrak, muhaberat ve muhasebatı sekreteryasınca düzenlenir. Sekreterya naib, daire müdürü, şeriye baş vekaleti, evrak memuru, sekreterler ve hizmetlilerden oluşur. Bu memurların maaşları Dışişleri ve Mezhepler Bakanlığı tarafından ödenir. Başmüftülükte Vakıflar ve Dinî Kurumlar Müdürlüğü ismiyle yeni bir birim kurulur.

Tüzükteki başmüftülük bölümünün bir kısmı da şeriat mahkemeleri hakkındadır: Bidayet, İstinaf ve Divan-ı Âli olmak üzere üç çeşit şeriat mahkemesi vardır. Bu mahkemelerde sadece şeri davalar görülür. Şeriat mahkemeleri, karı-koca ve evlat-ebeveyn arasındaki şahsî ve mala ilişkin davalara, ayrılma, nesep ve vasiyet davalarına bakarlar. İsteyen Müslümanlar, şeriatın alanına giren davalarının şeriat mahkemeleri yerine ilgili sancak ve sulh mahkemelelerinde görülmesini talep edebilirler. Söz konusu müracaat şeriat mahkemelelerinde karar alınana kadar yapılabilir. Her müftü ve müftü vekaletinde tek hakim usulüyle çalışan bir bidayet mahkemesi vardır. Bu mahkemelerde hakim, müftü ve müftü vekilleridir. Sofya, Rusçuk ve Filibe'de olmak üzere Bul-

garistan'da üç istinaf mahkemesi vardır. Bu mahkemelerde de tek hakim usulü geçerlidir. Hakimler başmüftülüğün görüşü, Dışişleri ve Mezhepler Bakanlığı'nın arzı ile Bulgaristan Kralı tarafından müftü adayları arasından atanır. İstinaf mahkemelerinin hakim ve personelinin maaşı Dışişleri ve Mezhepler Bakanlığı tarafından ödenir. Divan-ı Âli başmüftülükte toplanır, üç üyeden oluşur, mahkemenin reisi başmüftüdür. Burada, davalarda şeriat kanunlarının uygulanıp uygulanmadığına bakılır. Divan-ı Âli gerek duyarsa Meşihat'tan görüş isteyebilir.

Tüzüğün Sekizinci Bölümü vakıflar hakkındadır: Bulgaristan'daki İslam vakıfları cemaat-i İslamiye encümenleri tarafından yönetilirler. O zamana kadar vakıfnameleri gereğince mütevelliler tarafından yönetilen vakıflar, mütevellilerden alınıp, vakıfnamedeki şartlara uygun bir şekilde Cemaat-i İslamiye tarafından yönetilirler. Ancak Cemaat-i İslamiye vakıfnamelerdeki tevliyyete meşrut ödemeyi mütevellilere yapar. Mütevellilere sadece vakıfnamedeki nezaret hakkı verilir. Vakıfların yönetimi ile ilgili ortaya çıkan bütün problemleri çözmeye hakkı Dışişleri ve Mezhepler Bakanlığı'na aittir. Bütün özel ve mütevelliler tarafından yönetilen vakıfların Cemaat-i İslamiyelere devri Dışişleri ve Mezhepler Bakanlığı temsilcisinin katılımıyla yapılır. Cemaat-i İslamiye encümenleri Dışişleri ve Mezhepler Bakanlığı'ndan izin almadan vakıf mallarını satın alamazlar, satamazlar, ipotek edemezler, inşa edemezler, deşiş tokuş yapamazlar. Vakıfların inşaatı, onarımı, satımı ve kiraya verilmesi Açık Arttırma Yasası'na göre encümenliklerce yapılır. Bu tüzüğün yürürlüğe girişinden altı ay sonra başmüftülük Bulgaristan'daki vakıf mallarının, cami vs. yerlerdeki din görevlilerinin sayısına dair ayrıntılı bir liste hazırlar ve Dışişleri ve Mezhepler Bakanlığı'na sunar. Vakıflar ve Dinî Kurumlar Müdürlüğü, bir şef, bir muhasebeci ve üç sekreterden oluşur. Bu birim cami ve diğer hayır kuruluşlarındaki görevlileri, bu kuruluşlara ait vakıf mallarını, vakfiyelerini, geleneklerini, büyüklüğünü, konumunu ve önemini göz önünde tutarak yapılması gerekli işleri ve bu işlerde çalışacak görevlilerin sayılarını belirler. Başmüftülüğün vakıflarla ilgili görevleri hususunda görüş belirtir, vakıfların durumuna dair talimat hazırlar, vakıf gelirlerinin doğru bir şekilde harcanmasına dikkat eder. Yapmış olduğu bütün faaliyetlerini Dışişleri ve Mezhepler Bakanlığı'na bildirir. Encümenlikler, Açık Arttırmalar Yasası'na uygun olarak vakıf mallarını kiraya verir, yenilerini inşa eder ve onarırlar. Açık arttırmalardan sonra ilgili evrak müftülük ve müftü vekillikleri vasıtasıyla başmüftülükteki Vakıflar ve Dinî Kurumlar Müdürlüğü'ne gelir. Burada evrak incelenir ve bir görüş hazırlanarak onaylanmak üzere başmüftülük

nezdindeki Divan-ı Âli mahkemesine sunulur. Encümenlikler herhangi bir vakf malının satışını veya değış tokuşunu arzu ederlerse, ilgili evrakı müftü veya müftü vekili kendi görüşüyle birlikte başmüftülüğün Vakıflar ve Dinî Kurumlar Müdürlüğü'ne gönderir, başmüftülük de bunu tasdik ederse ilgili evrakı Dışişleri ve Mezhepler Bakanlığı'na göndererek izin ister.

Tüzüğün Dokuzuncu Bölümü Nihâî Hükümler başlığını taşır: Görevlerini yerine getirmeyen veya görevine uygun davranmayan din adamları, görevlerinden alınrlar. Cinayet gibi ağır bir suçtan mahkum olan din adamlarının görevleri ellerinden alınır. Daha küçük bir suçtan mahkum olan din adamı mahkumiyeti süresince maaşının yarısını alır, diğer yarısı kendisine vekalet edene verilir. Görevinden alınması gereken din adamları hakkında ilgili müftü veya müftü vekili bir rapor hazırlar. Başmüftülük bu raporu Dışişleri ve Mezhepler Bakanlığı'na sunar. Dışişleri ve Mezhepler Bakanlığı gereğini yapar. Başmüftü, müftüler, müftü vekilleri, şeriat hakimleri ve bunların memurları devlet memurlarının hak ve yetkilerine sahiptirler. Bu tüzük Bulgaristan Resmi Gazetesi'nde yayınlanmasından bir ay sonra yürürlüğe girer, ve Müslümanların dinî yönetimine dair geçici tüzüğü ve buna aykırı bütün talimatları ortadan kaldırır.

1919 Tüzüğü, 1909 ve 1913 antlaşmalarında yer aldığı gibi, Bulgaristan Müslümanlarının dinî yönetimini başmüftülüğe vermiş, başmüftülüğü de sıkı bir şekilde Bulgaristan Dışişleri ve Mezhepler Bakanlığı'na bağlamıştır. Söz konusu tüzük, Bulgaristan Müslümanlarının dinî idaresini bu bakanlık vasıtasıyla Bulgaristan yönetimine vermiş olması itibariyle tenkid edilmiştir. Bilindiği gibi, Bulgaristan bir prenslik şeklinde 1878'de Osmanlı İmparatorluğu'ndan ayrıldığı halde, Halifeliğin bütün Müslümanların en yüksek dinî mercii olması hasebiyle Bulgaristan Müslümanları İstanbul'daki Meşihat makamı ile irtibatlı olmuşlardır. Bu ilişki başlangıçta müftü adaylarının Meşihat'tan tasdikli mürasale sahibi olmaları şeklinde iken, daha sonraları seçilen müftülerin veya başmüftünün Meşihat tarafından onaylanması ve Bulgaristan şeriye mahkemelerinin kararlarının Meşihat'ta temyizine dönüşmüştür. 1919 Tüzüğünde, Bulgaristan Müslümanlarının dinî yönetimi ile Meşihat arasındaki ilişkiye dair iki hüküm vardır: Bunların birinde, Bulgaristan Dışişleri ve Mezhepler Bakanlığı'nın, başmüftünün seçimini ve onaylanmasını, menşur ve mürasale verilmesi için Meşihat'a bildireceği, diğerinde ise İslam hukukuna ilişkin çözümlenemeyen problemlerin halli için ihtiyaç duyulduğunda Meşihat'a müracaat edilebileceği şeklindedir. Görüldüğü gibi bu ifadeler çok zayıf-

tır. Bulgaristan'ın kurulmasından sonra yapılan çeşitli antlaşmalarda ve Bulgaristan Müslümanlarının dinî yönetimine ilişkin hazırlanan tüzüklerde yer alan ve gittikçe zayıf bir tonda ifade edildiği dikkatimizi çeken bu ilişkiler, 1924 yılında Halifeliğin kaldırılmasıyla son bulmuştur.

1919 Tüzüğü yayınlanmakla, her şeyden evvel 1895'ten beri süregelen belirsizliği ortadan kaldırmıştır. Bulgaristan'da Müslümanların dinî yönetimine dair o zamana kadar çıkartılan tüzüklerin, muhteva ve yazılış bakımlarından en mükemmeli ve en detaylısı olarak tanımlanmıştır. Daha sonraki dönemlerde çıkartılan tüzüklerde 1919 Tüzüğü'nün göz önünde tutulduğunu görmek mümkündür. Bu tüzükte yer alan hususların uygulamada nasıl bir şekil aldığı⁸, daha geniş araştırmaları gerektiren, ancak mutlaka ele alınması gereken bir konudur.

Bu bildirin ekinde 1919 Tüzüğü'nün 1924 yılında eski harflerle yapılan Türkçe tercümesini, okumayı zorlaştıran transkripsiyon işaretlerini kullanmadan aynen Latin harflerine aktardık. Zaman zaman sayın İsmail Tunalı'nın Bulgarca asıl nüshadan bizim için yapmış olduğu çeviriye de başvurduk. Bu vesile ile kendisine teşekkür ediyoruz.

⁸1919 Tüzüğü'nün uygulanışı konusunda bk. Osman Kesioğlu, *Bulgaristan'da Türkler*, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara, 1985, s.44-50. 1919 Tüzüğü'nün olumsuz yönleri ve uygulamada karşılaşılan eksiklikler 1929 yılında Sofya'da düzenlenen Bulgaristan Türk-Müslüman Azınlığın Birinci Kongresi'nde dile getirilmiş, şikayet edilen hususlar maddeler halinde hükümete sunulmuştur. Ancak bir değişikliğe gidilmemiş, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Bulgaristan'a komünizmin yerleşmesiyle mevcut haklar da kaybedilmiştir. Bk. Hüseyin Memişoğlu, "Bulgaristan Müslümanlarının Dini Teşkilatlarını ve Kurumlarını Düzenleyen Nizamname", *Vakıflar Dergisi*, S.24, 1994, s.312.

Ek 1:

BULGARİSTAN MÜSLÜMANLARI MÜESSESAT-I DİNİYE İDARE VE TEŞKİLATI NİZAMNAMESİ

23 Mayıs 1919 tarihli ve 12 numaralı irade-i Çarî ile tasdik olunarak hükümet ceridesinin 26 Haziran 1919 tarihli nüshasında neşr olunmuştur.

Sofya'da Fotinov Matbaası Türkçe kısmı sene 1924.

Mevad-ı Umumiye

Madde 1- Bulgaristan Çarlığı dahilinde mütemekkin veyahut muvakkaten mukim bilcümle Müslümanlar Bulgar tebasından olsun, ecnebi tabiyetini haiz bulunsun icra-i ayinde kavanin-i meriyi ve bu nizamnameyi ihlal etmemek şartıyla hürriyet-i diniyeden istifade ederler.

Madde 2- Hiçbir Müslüman kanaat-i diniye sebebiyle herkes için meta olan kavanin ve nizam-ı meriye ile bu nizamname ahkâmını icradan imtina edemez.

Madde 3- Müslümanların irade-i diniye ve umur-ı mezhebiyeleri Hariciye ve Mezahip Nezareti'nin murakabe-i aliyesi tahtında işbu nizamnamede gösterilen devair ve memurin ile idare olunur. Maliyeye ait ciheti Maliye Nezareti ile divan-ı muhasebat tarafından idare olunur.

Madde 4- Bulgaristan'daki Müslümanların şer'a müteallik muamelat-ı idariye ve hukukiyeleri bu nizamname ahkâmı mucibince başmüftülük, müftülükler, müftü ve müftü vekaletleri ve mehakim-i şeriyeleri tarafından idare olunur.

Madde 5- Başmüftü, müftüler, müftü vekilleri ve devair-i mezhebiyenin bilcümle memurin ve vazifedarları vezaif-i mevduaları hususunda, Hariciye ve Mezahip Nezareti'nden müteşekkil tedkik-i ahval memurin meclisi ile mehakim-i şerîye huzurunda, ve cemaat emvaline iras ettikleri zarar ve ziyanlarla cünha ve cinayata dair harekâtlarında kavanin-i meriye mucibince mehakim-i nizamiye huzurunda mesuldürler.

Madde 6- Başmüftülük, müftülük, müftü vekaletleri ve mehakim-i şeriyenin muhabere ve muhasebe muamelatı Bulgarca, cemaat-i İslamiye idarelerinin Bulgarca ve Türkçe icra olunur.

Hucec ve ilamat ile muamelat-ı şerîyeye ait evrak Türkçe tanzim olunacak,

fakat bunlara her halde Bulgarca birer tercümeleri rabt olunacaktır.

İkinci Bab

A. Birinci Fasıll

Cemaat-i İslamiye Heyetleri

Madde 7- En az 40 Müslüman ailesi temekkün eden mahaller ahalişi Hariciye ve Mezahip Nezareti'nin ruhsatıyla cemaat-i İslamiye heyeti teşkil edebilirler.

1. İhtar – 40 Müslüman ailesine baliğ olmayan mahaller kurradan bir kaç Hariciye ve Mezahip Nezareti'nin ruhsatıyla birleşerek bir cemaat heyeti teşkil edebilirler. Ancak bu mahallerin merkez ittihazı mutasavver olan mahalle on kilometreden uzak olmamaları lazımdır.

2. İhtar- 40 Müslüman ailesinden dñn olup birleşme suretiyle cemaat-i İslamiye heyeti teşkilî mümkün olmayan mahallere Hariciye ve Mezahip Nezareti tarafından, cemaat-i İslamiyeye mevdu' umur-ı diniyeyi idare edecek üç kişilik bir komisyon tayin olunur.

Madde 8- Cemaat-i İslamiye eşhas-ı hükmiyedir. Bunların bu sıfatla cami ve mektepler için emval-i menkule ve gayri menkuleye hak tasarrufları olup aynı sıfatla nefilerine, meşrut ve gayr-i meşrut yapılan hibe ve vasıtaları kabul edebilirler.

Madde 9- İnkıraz eden cemaat-i İslamiyelerin emvali en yakın bulunan cemaat-i İslamiyenin tasarrufuna geçer, bu ikinci de münkariz olursa bu emval başmüftülüğün taht-ı tasarrufuna geçip başmüftülükçe emval-i mezkurenin hesapları tedkik ve kat' olunarak umum Bulgaristan Müslümanları fonduna geçirilir.

Madde 10- Hangi mezhep ve tarike mensup olursa olsun her Müslüman mütemekkin bulunduğu mıntika cemaat-i İslamiyesinin mecburi azasıdır.

B. İkinci Fasıll

Cemaat-i İslamiye Encümenleri

Madde 11- Her cemaat-i İslamiye, hanesinin adedi itibariyle beşten dokuza kadar azadan mürekkeb encümenler tarafından idare olunur. Bu encümenler kurrada beş, kazalarda yedi, sancaklarda dokuz azadan teşekkül eder.

Madde 12- Cemaat-i İslamiye encümenleri o daireye mensup Müslümanlar tarafından idare olunur. Alelade her üç senede bir defa Şubat ayında işbu nizamname ahkâmı mucibince Hariciye ve Mezahip Nezareti tarafından tayin olunan günde icra olunur. Eğer birkaç karye bir cemaat teşkil ediyorsa intihap cemaat için merkez ittihaz olunan mahalde icra olunur.

Madde 13- 21 yaşını ikmal etmiş hukuk-ı medeniye ve siyasiyeye malik Bulgar tebasından olan her Müslüman hakk-ı intihaba malikdir.

Madde 14- Hakk-ı intihaba malik olmayanlar:

- 1- İade-i hukukuna değin hukuk-ı siyasiye ve medeniyeden iskat olunanlar.
- 2- Bulgaristan hükümetinin izni olmayarak ecnebi devlet hizmetine girenler.
- 3- Mahcur ve taht-ı vesayette bulunanlar.
- 4- Daire-i belediyede dilenci mukayyid bulunanlar.
- 5- Mütemekkin olmayan Kıbtî Müslümanlar.
- 6- Umumhane ve muhill-i ahlâk mahaller idare edenler.

Madde 15- Evsaf-ı atıyyeyi haiz Bulgar tebası olan umum Müslümanlar cemaat azalığına intihab olunabilirler:

- 1- Hakk-ı intihaba malik olmak için lazım olan bütün evsafi haiz olmak.
- 2- Otuz yaşını ikmal etmiş olmak.
- 3- Türkçe ve Bulgarca okur yazmak olmak.
- 4- Bulunduğu daire dahilinde emval-i gayri menkuleye malik olmak.
- 5- Laekal medrese yahut idadi tahsili olanlar 25 yaşını ikmal etmiş iseler emval-i gayri menkuleye malik olmazlarsa da intihab olunabilirler.
- 6- İffetle maruf olmak.

Madde 16- Cemaat-i İslamiye azalığına intihab olunamayanlar:

- 1- Cemaat-i İslamiye ile mukavelatı bulunanlar.

2- Mürtezikalılar.

3- Cemaat-i İslamiye ve mekatip-i memurin ve hademesi.

4- Serseriler.

5- Müşterekler veyahut üçüncü batna kadar karabet-i sıhriyesi olanlar (Bir arada bulunması)

İhtar: Böyle müşterek veyahut akrabalar intihab olduğu takdirde bunlardan çok rey alan tercih olunur. Reylerin tesavisi takdirinde kura keşide olunur.

Madde 17- Müntehiplerin esamisi belediye intihap cetvellerinden çıkarılarak intihaptan en az onbeş gün evvel cevami-i şerife medhallerine ilsak olunur. İlk gün zarfında bu cetvellerde zuhur eden yanlışlıklar tashih olunarak cemaat-i İslamiye heyeti tarafından imza edilip intihap heyeti reisine verilir.

Madde 18- İntihab sabah saat sekizden akşam beşe kadar yalnız bir gün devam eder. Eğer bir sebeple intihab yevm-i mahsususunda icra olunamazsa bir hafta sonra ikinci defa teşebbüs olunur. Eğer bu defa da intihab icra olunamazsa Hariciye ve Mezahip Nezareti tarafından işbu nizamnamenin 31'inci maddesi muktezası ifa olunur.

Madde 19- Her bir müntehib intihab vesikasıyla ita-i rey eder. Rey itası intihap vesikasını ibraz ve intihap cetveline işaret edilmek suretiyle olur. Rey bizzat ve hafi olarak ita olunur.

Madde 20- İntihap, intihap heyeti tarafından idare ve icra olunur. Kurra cemaat-i İslamiyesinde intihap heyetini oipştine azasından biri reis, Müslüman muallimlerden yahut mürtezikadan iki zat aza ve oipştinenin tahsildar katibi evrak memuru olmak üzere teşekkül eder. Şehir cemaat-i İslamiyesi intihap heyeti kazalarda sulh hakimi, sancaklarda bidayet mahkemesi azasından biri reis, iki belediye azasıyla iki Müslüman muallim yahut mürtezika aza ve belediye dairesinden bir memur da evrak memuru olmak üzere teşekkül eder.

İhtar: Namzedler intihap heyeti nezdinde intihabın cereyanını takip edebilirler.

Madde 21- İntihab heyeti intihaptan onbeş gün evvel belediye reisi tarafından bir emirname ile tayin olunur. Ve emirname-i mezkurde intihabın icra olunacağı mahal dahi tayin olunur.

İhtar: 1000 müntehibten fazla olan şehirlerde iki mahalde intihap şubesi (sandığı) olur.

Madde 22- İntihabtan en geç üç gün sonra evrak-ı intihabiye ve rey biletleri Hariciye ve Mezahip Nezareti'ne gönderilir. Mezahip müdürü reis, başmüftülük murahhası aza ve mezahip müdüriyeti müfettişlerinden biri mukarrer aza olmak üzere teşekkül edecek komisyon evrak-ı intihabiye tedkik ederek intihabın muvafık-ı kanun olup olmadığına dair karar verir. İntihabın tasdiki için Hariciye ve Mezahip Nezareti'nden emir ısdar olunur.

Madde 23- İntihab nakz olduğu takdirde Hariciye ve Mezahip Nezareti yeniden intihap emri ısdar eder. Eğer cemaat-i İslamiye intihabı musırren iki defa sıra ile icra olunamazsa Hariciye ve Mezahip Nezareti başmüftülüğün inzınam reyile daire-i mezkureye devre-i intihabın hitamına değin cemaat-i İslamiyenin bütün vazife ve salâhiyetini haiz olarak anın makamına kaim olacak bir komisyon tayin eder.

Madde 24- Bir cemaat-i İslamiye encümeni iskat edilir yahut ekalliyete tenezül ederse yeni cemaat encümeni intihap oluncaya kadar Hariciye ve Mezahip Nezareti başmüftülüğün mütalaasını aldıktan sonra cemaat-i İslamiye vazifesini ifa edecek üç zattan müteşekkil bir komisyon tayin eder.

Bu komisyonun tayini emrinde üç ay zarfında icra olunacak yeni intihabın günü de tayin olunur.

İhtar: Bütün cemaat-i İslamiye encümeni yahut bir kısmı istifa ederse istifanamer Hariciye ve Mezahip Nezareti'ne gönderilir. (İstifalar mahallî müftü veya müftü vekaleti vasıtasıyla gönderilir. Mütercim)

Madde 25- Cemaat-i İslamiye azaları intihabın tasdikinin yevm-i tebliğinden en geç yedi gün sonra belediye reisinin daveti üzerine birinci içtima'ı akd ve en müsinn olan azanın taht-ı riyasetinde beynlerinden reis, reis muavini, katip sandık emini intihap ederler. Diğer müntehip azalar müşavir aza kalırlar. Bu intihap için üç nüsha protokol tanzim edilerek bunlardan birer nüsha müftü veyahut müftü vekaleti vasıtasıyla bera-i malumat Hariciye ve Mezahip Nezareti ile başmüftülüğe irsal olunur.

Madde 26- Cemaat-i İslamiye encümeni tamamen teşekkül ettikten sonra sabık encümenden cemaatin hesabat ve varidatını tesellüm eder. Devir ve teslim akıtlarından birer suret mahallî müftü veya müftü vekaleti vasıtasıyla bera-i malumat Hariciye ve Mezahip Nezareti ile başmüftülüğe irsal olunur.

Yeni cemaat-i İslamiye devir teslimde yahut bilahare bir suistimal görürse cemaat-i İslamiye reisi bunu bir ay zarfında usulü dairesinde Hariciye ve Mezahip Nezareti'ne ihbarla bir müfettiş i'zamını talep eder (Usul ve teamül mahallî müftü veya müftü vekili vasıtasıyla başmüftülüğe ve başmüftülükten Nezarete ihbar olunmaktadır. Mütercim). Eğer teftişte suistimal tahakkuk ederse reis teftiş akdini kabulünden sonra en geç 15 gün zarfında sabık cemaat-i İslamiye aleyhine usul-i nizamisi dairesinde cinayet ve hukuk davası ikamesine mecburdur. Reis bunu icra etmediği takdirde cemaate zarar ve ziyan irasından dolayı mehakim-i hukukiye, ve keyfiyeti gizlemiş add olunarak mehakim-i cinaiye nezdinde mesul tutulur.

Madde 27- İntihab nizamnamesinin ceza mevaddı cemaat-i İslamiye intihablarında da meridir.

C. Üçüncü Fasl

Cemaat-i İslamiye Encümenlerinin Vazife ve Selahiyetleri

Madde 28- Encümenler cemaat-i İslamiyenin emval ve muamelatını idare ve ifa ile her hususta cemaat-i İslamiyeyi temsil ederler.

Madde 29- Encümenler selahiyetleri dahilinde olan her umur için karar verir cemaat-i İslamiyeyi mutazarrır eden bu nizamnameye muhalif bulunan mukarreratlardan dolayı encümen azaları müştereken mesuldürler.

Madde 30- Reis, reis muavini ve katip sandık emini cemaatin heyet-i daimesini teşkil eder. Bunlar encümen mukarreratının tatbikinden, cemaat-i İslamiye bütçesinin tamamen icrasından ve umumiyetle cemaat iradına vukubulacak suistimal ve her güne usulsüzlüklerden müştereken mesuldürler.

Madde 31- Encümen reisi mehakim ve devair-i mülkiyede cemaat-i İslamiyeyi temsil eder. Reis encümen mukarreratını mevki-i tatbika kor ve muamelatı icra eder.

Madde 32- Encümen cevami-i şerife hademelerini⁽⁹⁾ tayin ve azl eder. Ve mürtezika tayini için usul ve teamül dairesinde müftü ve müftü vekaletlerine

⁹ Hademe tabiri işbu nizamnamenin 26'ncı maddesinde mezkur hademe-i ilmiye ve bedeniye gayri isticar olunan hademedir. Madde-i mezkureye dahil hademenin umumuna şamil olmak üzere mürtezika tabiri kullanılacaktır. Mütercim.

namzedler irae eder. Encümen cevami ve meabed mürtezika ve hademelerini teftiş ile cevami ve meabidin intizam ve hıfzıssıhhaya muvafakatine nezaret eder.

Madde 33- Encümenler Hariciye ve Mezahip Nezareti ile başmüftülüğün ve mensup oldukları müftü ve müftü vekillerinin evamir ve talimatlarını vakit ve zamaniyla tamamen icraya mecburdurlar.

Madde 34- Her bir encümenin atideki defatiri istimal etmesi lazımdır:

- 1- Varidat ve sarfiyat defter-i kebiri.
- 2- Mukarrerat defteri.
- 3- Kasa defteri.
- 4- Demirbaş defteri.
- 5- Makbuz defteri.
- 6- Mevrudat ve mersulat-ı yevmiye defteri.

Bu defatirin sahaifi tomar olunup yaprakları iplikle bağlandıktan sonra müftü veya müftü vekaleti tarafından maktum ve musaddak olması lazımdır.

Madde 35- Encümen azalığı fahri ve meccanidir. Cemaatin kasa muamelesi tahmil olunan zat encümen azasından olur ise de varidat-ı umumiyyeden se-nevi azami olarak üç bin frank mükafat alabilir.

Madde 36- Hariciye ve Mezahip Nezareti'nden usul dairesinde azl emri ıstar olunmadıkça encümen azasından hiç biri vazifesini terk edemez. Mazulün yerine Hariciye ve Mezahip Nezareti müntehip azalardan en çok rey almış olanı tayin eder.

Madde 37- Eğer encümen azalarından biri mazeret-i meşrua ile vazifesini kabul itmez yahut vazifesini ifa etmez veyahut tekasül gösterse müftü veya müftü vekilinin arzı üzerine Hariciye ve Mezahip Nezareti azille yerine 36'ncı maddede gösterilen usûl mucibince diğerini tayin eder.

Madde 38- Reis, reis muavini yahut katip sandık emini yahut üçü birden azl olunursa bâlâda gösterilen usûl veçhile ⁽¹⁰⁾ encümen ikmal olunduktan sonra 25'nci madde mucibince yeniden heyet-i daime intihap olunur.

¹⁰ 37'nci madde mucibince

Madde 39- Eğer encümen kendi efal ve hareketi ile nizamname ahkâmını ihlal eder ve cematın menafiine iras-ı hasar ederse Hariciye Nezareti müftü veya müftü vekilinin veyahut mezahip müdüriyeti müfettişinin teklifi üzerine 23'ncü maddede gösterilen usûl dairesinde diğer encümen tayin eder.

Madde 40- Encümenler Hariciye ve Mezahip Nezareti ile mensup oldukları müftü veya müftü vekaletleri vasıtasıyla muhabere ederler.

Madde 41- Her bir encümenin tuğralı Bulgarca ve Türkçe yazılı mühr-i resmi ve firmalı kağıdı vardır. "Bulgaristan Çarlığı Dahilinde -- Cemaat-i İslamiyesi"

D. Dördüncü Fası

Cemaat-i İslamiye Bütçeleri

Madde 42- Cemaat-i İslamiyelerin sene-i maliyesi bir nisandan iptidar iderek 31 Mart'ta hitam bulur. Encümenler her sene-i maliye için varidat ve sarfiyatı gösterir birer bütçe tanzim ederler.

Madde 43- 15 Kanunisanı'ye kadar encümenler bütçe layihalarını ihzar ve kabulle üç nüsha tanzim ederek mahallî müftü veya müftü vekaletine gönderirler. Bunlar da 1 Şubat'a kadar mütalaa idüp esbab-ı mucibesiyile başmüftülüğe gönderirler. Başmüftülükten esbab-ı mucibe ile lieclittasdik Hariciye ve Mezahip Nezareti'ne takdim olunur. Bütçelerin musaddık nüshalarından biri Hariciye ve Mezahip Nezareti'nde bir nüsha mahallî müftü veya müftü vekaletinde kalarak üçüncü nüsha infaz için encümene gönderilir.

Madde 44- Eğer Hariciye ve Mezahip Nezareti bütçeyi nekayis ve usulsüzlükten naşi tasdik itmezse ikinci defa tetkik olunmak üzere encümene iade olunur. Şayet müddet kalmamış ise nevakız ve usulsüzlüğü tashih ile bütçeyi tasdik eder. Eğer yeni bütçe 1 Nisan'a kadar tasdik olunmazsa tasdikine kadar eski bütçe ile ifa-i muamele olunur.

Madde 45- Bütçedeki mebali yalnız mukannen mahallerine sarf olunur. Hiç bir fasıldaki meblağ diğer fashın mesarifini karşılamak için nakl ve sarf olunamaz.

İhtar: Mekatip-i hususiye-i İslamiye için olan tahsisat-ı sarfiyat kısmına kayıt olunarak mahallî maarif-i İslamiye encümeninin emrine muhavvel bulundu-rulur.

Madde 46- Sene-i maliye zarfında bir faslın meblağı kifayet itmezse ihtiyat faslından ikmal olunur. İhtiyat faslı umum bütçenin yüzde beşini tecavüz itmemek lazımdır. Bu faslın diğer fasıllara nakil, katip sandık eminin esbab-ı mucibe ile tahrirî tahriri üzerine encümenin kararı ile icra olunur.

İhtiyat faslından encümen, cevami, meabid mürtezika ve hademeleri ile fevkalade sarfiyat fasılları tezyit olunamayacağı gibi gayri muayyen varidat faslından da bu fasıllar tezyit olunamaz.

Madde 47- Cemaat-i İslamiye bütçelerinin fazla varidatlarının yüzde sekseni aynı cemaatin fonduna ve yüzde yirmisi Bulgaristan Müslümanlarının umumi fondunu teşkilte tefrik olunur. Bu fondlar Bulgar Milli veyahut Ziraat Bankası'na tevdi olunur. Yahut bu mebaliğle hükümet tahvilatı iştirak olunur. Cemaat fondları kendi daireleri dahilindeki fukara ve eytam ve saireye sarf olunur. Bu fondların sarfiyatı mahallî müftü veya müftü vekilleri tarafından musaddık encümenin esbab-ı mucibeli kararı ile icra olunur.

E. Beşinci Fasıl

Encümenlerin Nukut ve Hesabatı

Madde 48- Her bir encümen bütçesinde varidat-ı umumiyesinin yüzde onunu başmüftülükte yeni tesis olunan "müessesat-ı diniye ve vakfiye müdüriyeti" için tefrik ve tahsis eder.

Madde 49- Katip sandık emini bütçe mucibince varidatı cibayet, sarf ve tesviye eder.

Madde 50- Cemaat sandık eminliği muamelesini ifa eden zat gerek azadan olsun gerek hariçten olsun encümen tarafından tayin olunan miktar ve surette kefalet irae eder. Bu kefalet cemaat reisi nezdinde hıfz olunur kefaletnameler mahallî müftü veya müftü vekaletinden musaddık encümen kararı ile iade olunur.

Madde 51- Köy cemaat-i İslamiyeleri kasalarında iki yüz ve kasaba cemaatleri kasalarında beş yüz levadan fazla nakit bulundurulamaz. Bundan fazla varidat Bulgar Milli veyahut Ziraat bankaları şubelerine faizli hesab-ı cari ile tevdi olunur.

Madde 52- Katip sandık emini varidatı vakit ve zamanı ile tahsile, ve sarfiyatı kanun dairesinde icraya takayyüd eder.

Madde 53- Her bir meblağ müstevidin huzurunda kayıt olunur makbuz defteri iki ayrı kısım olup, biri koçandır ki defterde kalır, diğeri makbuz olup kesilerek tediyatda bulunan eşhasa verilir.

Madde 54- Encümen reisinin reyî olmaksızın hiç bir sarfiyat icra olunamaz, tediye emir senedatı ve diğeri nükuda müteallik evrak reis tarafından imza olunarak zîrne de katip sandık emini imza eder.

Madde 55- Bütçedeki bütün sarfiyat muamelesi muntazam tebriye evrakıyla icra olunur.

Madde 56- Maliye nezaretleri müfettişleri lüzum gördüklerinde her vakit cemaatlerin hesab-ı muamelatını teftiş edebilirler. Ve teftişatlarına dair iki teftiş akdi tanzim ederek Hariciye ve Mezahip Nezareti'ne irsal ederler. Nezaret bunlardan birini mahallî müftü veyahut müftü vekili vasıtası ile lazım gelen tembihatla cemaat-i İslamiye encümenine irsal eder.

Madde 57- Encümen en az üç ayda bir defa kasayı yoklama ederek varidatta görülecek her bir nizamsızlık ve yolsuzluk için katip sandık emininden lazım gelen izahatı talep ile neticeyi kararnameye rapt eder.

Madde 58- Encümenler her sene geçen senenin mufassal muhasebe cedavilini en geç 15 Haziran'a kadar üç nüsha olarak tanzim ile mahallî müftü veya müftü vekaleti vasıtası ile bir nüshasını varidat ve sarfiyatın musaddık tebriye evrakı cetveli ile beraber Hariciye ve Mezahip Nezareti'ne bir nüshasını başmüftülüğe irsal ve üçüncü nüshayı da encümen dosyasında hıfza mecburdur.

Madde 59- Bu nizamname ahvaline muhalif icra olunan sarfiyatdan sandık emini ile beraber karar ittihaz edenler ve tasvip idenler müştereken mesuldürler.

F. Altıncı Fasıı

Cemaat-i İslamiye Kalem Odası

Madde 60- Her encümenin birer kalem odası olup, reisin taht-ı nezaretinde katip sandık emini tarafından idare olunur. Katip sandık emini bu encümenin zabıtnamelerini tutar "yazar" ve evrak memuru da mersule muamelesini ifa ve dosyaları tanzim, mühür-i resmîyi, dosyaları ve encümenin kaffe-i evrakını hıfz eder. Ve kalem odasının adem-i intizamından mesuldür.

İhtar: Tahrirat-ı mersuleyi reis ve sandık emini, telgrafnameleri yalnız reis imza eder.

Üçüncü Bab

İbadethaneler Hademe-i İlmiye ve Bedeniyesi

Madde 61- Her Cemaat-i İslamiyenin kudret-i maliye ve ihtiyacı nispetinde hademe-i ilmiye ve bedeniyeye bulundurması lazımdır. ⁽¹¹⁾

Madde 62- Cemaat-i İslamiyede hademe-i ilmiye hatip, imam, müezzin ve vaiz, hademe-i bedeniyeye kayyum, türbedar ve sairedir.

Madde 63- Hademe-i ilmiye tayin olunabilmek için evsaf-ı atıyyeyi haiz olmak lazımdır:

- 1- Medrese tahsilini ikmal ettiğine dair şehadetname yahut laekal bu nizamnamenin 64'üncü maddesindeki gösterilen şeraiti haiz bulunmak.
- 2- Bulgar tebasından olmak.
- 3- Lisan-ı resmîyi tekellüme ve okuyup yazmağa muktedir olmak.
- 4- Taht-ı muhakemede bulunmamak ve hukuk-ı siyasiye ve medeniyeden iskatla mahkum olmamak.
- 5- Afif olmak (Mukayyed bulunduğu belediye dairesinden bu hususa dair şehadetnamesi bulunmak).
- 6- Mezhepdaşları arasında mazhar-ı itibar, hürmet ve itimad olduğuna dair mahallî cemaat-i İslamiyeden şehadetnamesi olmak)
- 7- Dimaç ve sari hastalıklarla malul olmamak (hükümet hizmetinde bulunan tabiplerden şehadetname ibrazı).
- 8- Aza-i hariciyesinde noksan bulunmamak ⁽¹²⁾.
- 9- Alel-ekal 21 yaşını ikmal etmiş bulunmak.
- 10-Hariciye Nezareti tarafından başmüftülükte tayin olunmuş komisyon-ı mahsus huzurunda lazım gelen imtihanı vermiş olmak.

¹¹ Hademe-i ilmiye ve bedeniyenin ikisine birden mürtezika tabiri kullanılacaktır.

¹² Ama ve kötürüm. Mütercim.

İhtar 1: Medrese tahsili ikmal etmiş olanlar bu imtihandan muaftır.

İhtar 2: Hademe-i ilmiyenin imtihanında Hariciye ve Mezahip Nezareti'nin murahhası sıfatıyla ait olan müfettiş hazır bulunur.

Madde 64- Hademe-i ilmiye namzetleri atideki imtihana tabidirler:

- 1- Hatip ve imamlara "Halebî"den beş satırdan aşağı olmamak üzere tayin olunacak ibare harekelendirilecek ve Türkçe'ye tahriri olarak tercüme ettirilecektir. Her bir namzede fıkıhın ibadat ve münakehat kısmından beşer mesele ve akaid ve tecvidden üçer mesele sorulur. Bununla beraber her bir imam ve hatip namzedine tecvid üzerine Kuran-ı Kerim'den bir aşr-ı şerif tilavet ettirilerek tecvidde derece-i riayeti, eda ve sadasının kifayeti dahi nazar-ı dikkate alınacaktır.
- 2- Müezzinlere fıkihtan müezzinliğe ait birkaç mesele sorularak tecvid üzerine Kuran-ı Kerim'den bir aşr-ı şerif tilavet ettirilerek tecvidde derece-i riayeti ve eda ve sadasının kifayeti dahi nazar-ı dikkate alınacaktır.
- 3- Vaizler "Halebî"den on satırdan aşağı olmamak üzere münasip miktar-ı ibare harekelendirilecek ve Türkçe'ye tercüme ettirilecek bunlara fıkıhın ibadat kısmından üç mesele ile Kuran-ı Kerim'den üç mesele sorulur.

İhtar 1: İmam, hatip ve müezzinler arasında vuku bulacak müsabaka imtihanında aynı dereceyi haiz iseler hafızlar tercih olunur.

İhtar 2: Hademe-i ilmiye kavanin-i umumiyyeden ihtar olunacak kısa bir programla eşhas, belediye ve nahiye kanunlarından imtihana tabi tutulur.

İhtar 3: İmtihani için her namzet istidasıyla beraber 50 lef harc verir. Bu harcın nisfi imtihan komisyonu azalarına taksim ve nisf-ı diğeri hazine-i hükümete ait olacaktır. ⁽¹³⁾

Madde 65- İmtihan komisyonu her namzedin ayrı ayrı derecesini gösterir bir zabıtname tanzim ederek lieclittasdik bir sureti Hariciye ve Mezahip Nezareti'ne gönderir. Bu zabıtname mucibince nezaret-i hususi bir istihkak şehadetnamesi ihzar ve başmüftülük vasıtasıyla kesb-i istihkak etmiş olana gönderir.

İhtar: Hademe-i ilmiye imtihanı senede bir defa Teşrinisani'de icra olunur.

Madde 66- Cevami-i şerifede münhal vuku bulmadıkça hiç bir mürtezika

¹³ İşbu talimatnameye merbut ilaveye müracaat.

tain olunamaz.

Madde 67- Cevami-i şerifede hademe-i ilmiye cihetlerinden münhal vukuunda işbu nizamnamenin 63-64'üncü maddelerindeki şeraiti haiz namzetler tain olunur.

Eğer namzetler müteaddid olup hepsi şerait-i lazimeyi haiz bulunursa mahalî sancak müftüsünün taht-ı riyasetinde sancak cemaat-i İslamiye reisi ve ulema-i mahalliyeden üç zatla teşekkül edecek beş azalı imtihan heyeti huzurunda müsabaka imtihanı icra edilerek ihraz-ı tefevvuk eden tain olunur. Ehliyetle tesavi takdirinde cihet-i inhilal eden zatın evladı tercih olunur.

İmtihan meselesi varaka-i intihabiyenin sağ ve cevaplar sol tarafına yazılır. Her sual için azadan her biri ayrı ayrı numara vaz' eder ve bu numaraların vustası esas numarayı teşkil eder. Her imtihan için mufassal zabıtname tanzim olunarak her namzedin derece-i muvaffakiyeti gösterilir. Sancak müftüsü bu zabıtname üzerine murasale-i şeriayı tasdir, imtihana aid bütün evrakla beraber bera-i tasdik başmüftülükte Hariciye ve Mezahip Nezareti'ne irsal eder.

İhtar: Heyet-i imtihanıyeyi sancak müftüsü tain ederek imtihanın icra olunacağı mahalle davet eder.

Madde 68- İmtihan heyeti azalığı vazifesi fahridir. Şu kadar ki namzedler her aza için beşer lef ve mektep menfaatine onar lef ita ederler. Müsabakayı kazanıp ciheti tevcih olunan zat hazine menfaatine kırk ve başmüftülük müessesat-ı diniye ve vakfiye müdüriyeti namına yirmi lef ita eder. Mahallî sancak müftüsü hazineye ait meblağı millî bankaya tevdi eder. (14)

Hariciye Nezareti'nin kesb-i istihkak edenlere ita edeceği şehadetnameler damga pulundan gayri, resim ve harctan muaftır.

İhtar: Mürtezikanın tain ve azillerine dair başmüftülükde bir sicil-i mahsus tutulur.

Madde 69- İşbu nizamname meriyyülicra olmazdan mukaddem cihet-i mutasarrıfı olan hademe-i ilmiye 63'üncü maddedeki –onuncu fıkrası müstesnaevsafı haiz iseler vazifelerinde ibka olunurlar. Evsaf-ı ânıfeyi haiz olmayanlar ise evsaf-ı mezkureyi cami zevatın tainine kadar ibka olunurlar.

¹⁴ İşbu talimatnameye merbut ilaveye müracaat.

Madde 70- Cevami-i şerifede bir cihet inhilal ettikde cihet-i vakıfname mucibince müstehak olan zata tevcih olunur. Vakıfnameyi olmayan cihetler ise işbu nizamnamenin 67'nci maddesinde gösterilen usul vechile müsabaka imtihanıyla tevcih olunur.

Madde 71- Vakfiye ile meşrut olmayan bir cihet mutasarrıfının vefatında zükur evlad-ı kibarı kalmaz, veyahut kalır da bilimtihan ispat-ı liyakat edemezse cihet, evlad-ı sağirine tevcih olunur. Ancak cihete sağirin isbat-ı rüştü bilimtihan ispat-ı ehliyeteye kadar bilmüsabaka imtihan kazanan şahıs-ı salis niyabeten tayin olunur. Eğer müteveffanın evlad-ı sığarı müteaddid olursa cihet bunların ekberine tevcih olunur.

Madde 72- Meşrutiyetle tasarruf olunmayan cihat-ı müteaddide mutasarrıfı vefat ettikte kebir ve sağir müteaddid evlad-ı zükur terk ederse cihat-ı mezkure bervechi ati tevcih olunur: Evlad-ı kibarına müsabaka imtihanıyla birer cihet tevcih olunduktan sonra kalan cihet sağir oğluna, eğer müteaddid iseler bunların ekberine tevcih olunur. Evlad-ı kibarı müsabaka imtihanını kazanamaz, yahut bunlardan fazla cihet kalırsa bu cihetlerin en iradlılarından birer cihet kura ile evlad-ı sığarına tevcih olunur. Eğer yalnız bir evlad-ı zükuru kalırsa en iradlı olan cihet ona tevcih olunduktan diğerleri hariçten bilmüsabaka ispat-ı ehliyet edenlere tevcih olunur.

Madde 73- Hizmetlerinin eda ve ifası aynı vakte tesadüf eden yahut muhtelif vakitlerde olup mahal-i ifaları yekdiğerine baid olan cihat bir şehir dahilinde olsa da şahs-ı vahide tevcih olunamaz.

Madde 74- Sağir iken uhdelerine cihat-ı ilmiye tevcih edilmiş olup niyabetle idare olunan cihat mutasarrıflarından müezzin ciheti mutasarrıfları yirmibir, hitabet, imamet ve vaizlik cihetleri mutasarrıfları yirmibeş yaşını ikmal ettiklerinde müsabaka imtihanını vererek cihetlerini talep etmeye mecburdurlar.

İhtar: Vazifesine mübaşeret etmiş mürtezika teslihat-ı askeriye kanunundan muafiyetten istifade eder.

Madde 75- Madde-i ânifede mezkur sığar on beş yaşına vasil olup, tahsile devam itmez yahut muayyen seneleri tecavüz edinceye kadar i'zar-ı meşruasız imtihana dahil olmaz veyahut imtihana dahil olup muvaffak olamazsa meşruten uhdelerinde bulunan cihat ref olunur. Bu surette cihat-ı mezkure bilmüsabaka ispat-ı ehliyet edenlere tevcih olunur.

İhtar: Bir sağirin cihetine niyabet eden o sağirin vazife cihetinden vasisi ad-

dolunur ve ifa-i vazifedeki muamelatından dolayı vesayet kanunnamesinde vasilere ait mesuliyet kendisine teveccüh ider. Cihetin iradî maaşı asıl olan şağir ile naibi beyninde münasafeten taksim olunur.

Madde 76- Bir vakıfname ile meşruta olmadıkça memuriyet-i resmiyeyi haiz eşhasa cevami-i şerife cihatı tevcihi memnudur.

Madde 77- Hademe-i ilmiyenin vezaifi şunlardır:

1- İbadet-i diniyeyi eda ve ifa.

2-Akd-i nikah icra etmek.

3-Techiz ve tekfin.

4-Mesrudat-ı ânifeden gayri şer'a müteallik ve bilumum merasim ve vezaife-i diniyeyi ifa ve eda ve bunlardan maada mafevkallerinin vezaif-i diniyeye ait ve memur oldukları umura dair verdikleri evamiri icra etmeye mecburdurlar.

Madde 78- Hademe-i ilmiye kavanin-i aidesine muhalif hiçbir ayin ve merasim icra edemez.

Madde 79- Nizami dairesinde ihtida itmeyen diğer mezahibi müntesibinine hademe-i ilmiye hiçbir ayin ve merasim-i diniye ifa edemez.

Madde 80- Kavanin-i meriye ve işbu nizamname ahkâmını infaza müteallik olunca hademe-i ilmiye cemaatinden hiçbir kimseye ölünce ayin ve merasim-i diniye ifasından hiçbir sebeple imtina edemez.

Madde 81- Yalnız müftü ve müftü vekillerinin salahiyetine muhavvel nikah ve talak ve sair mesaili fasla hademe-i ilmiyenin hak ve salahiyeti yoktur.

Madde 82- Kanun-ı Ceza'nın 450, 460'ncü maddelerinin mücazatla tahzir ve men ettiği, kendi vazife ve salahiyetini tecavüz, ve indî olarak memurin-i diniye sıfatını takınmak, yahut usul-i şeriyenin mücade ettiği elbise-i resmiyeden gayri elbise iktisa etmekten herkes memnu'dur. Mürtezika ifa-i vazifenin gayri vakitlerde sivil elbise iktisa edebilir.

Madde 83- Eimme-i usulü dairesinde izinname alınmadıkça akd-i nikah icra edemeyeceği gibi mani-i şeri olup olmadığına dair tahkikat icra etmezden evvel akd-i nikaha ruhsat şهادetnamesi de ita edemez.

Madde 84- Hademe-i ilmiye kendi cemaati dairesi haricinde bir ayin ve me-

rasim ifa edemez. Ancak, fevkalade ihtiyaç zuhurunda mahallî müftü veya müftü vekilinin izni ile icra edebilir.

Madde 85- Hiçbir hademe-i ilmiye mezuniyetsiz vazife-i memuriyetinden gaybubet edemez. Senevî on gün mezuniyet müftü vekillerinden yirmi gün sancak müftüsünden bir ay başmüftülükten daha fazla Hariciye ve Mezahip Nezareti'nden istida olunur.

Bir aydan fazla mezuniyet talep eden hademe-i ilmiyenin gaybubeti ile cemaat mütezzarrı olmamak için vazife-i mezkureye kim ve ne suretle niyabet edeceği müftü veya müftü vekili tarafından irae edilmesi lazımdır.

Madde 86- Hademe-i ilmiye nakit olmayıp aynen mükafat toplamak ve almakta memnudur.

Madde 87- Eimme-i atiyede gösterilen miktardan fazla harç alamazlar.

1- İzinname şehadetnamesi için 10 leva.

2- Teçhiz ve tekfin muamelesi için 20 leva.

3- Akd-i nikah için 40 leva.

İhtar: Fukaradan yarım harç alınır. Mesakinin teçhiz ve tekfin muamelesi meccanen ifa olunur.

Madde 88- Tevellüdat, münakehat ve vefayat akitleri vukuatın vuku buldukları mahal beldesinde muvazzaf olanlar tarafından tanzim olunur. (Eşhas Kanunnamesi'ne müracaat oluna)

Madde 89- Her imam kendi cemaati arasında vuku bulan tevellüdat, münakehat ve vefiyatı kayıt için bir defter tutmaya mecbur olduğu gibi husus-ı mezkure dair tutulan sicil-i mahsusa kaydolanmak üzere bunları vakit ve zamanıyla ihbara mecburdurlar.

Dördüncü Bab

İbadethaneler ve Ayin-i Dinî

Madde 90- Her cemaati İslamiyenin adet-i nüfusuna göre bir veya birkaç ibadethanesi olabilir.

Madde 91-Yeni ibadethane Hariciye ve Mezahip Nezareti'nin müsaadesiyle

inşa olunur. Müsaade cemaat-i islamiyenin kararı üzerine mahallî müftü veya müftü vekilinin esbab-ı mucibeli arzıyla başmüftülük vasıtasıyla talep olunur. Bu arizaya binaen planı ile malumat-ı atiyeyi havi evrakın raptı lazımdır.

1. Cemaatin mıntıkasındaki aded-i nüfus.
2. Binanın esbap-ı inşası.
3. Binanın inşa ve idaresi için sarf olunacak mebalığın menabii. İbadethane plan layihası lieclittasdik ve tasvib Nafia Nezareti'ne gönderilir.

Madde 92- İbadethanelerde ibadet alenidir. Açık mahallerde meydanda ibadat ve merasim-i diniye ifası polis idaresinin ruhsatıyla icra olunur.

Madde 93- İbadethaneler yalnız ayin ve merasim-i diniye ifası için istimal olunur ve herkese girmeye müsaade olunur. Ve diğer her ne maksatla olursa olsun ibadethanelerde içtima memnundur.

Beşinci Bab

A. Birinci Fasl

Müftü ve Müftü Vekilleri

Madde 94- Müslümanların umur-ı diniyeleri başmüftü, müftü ve müftü vekilleri tarafından idare olunur. Müftü ve müftü vekillerinin adet ve makarr-ı idareleri Hariciye ve Mezahip Nezareti canibinden tayin olunur.

Madde 95- Müftü ve müftü vekilleri havza-i memuriyetlerindeki Müslümanların reis-i ruhaniyeleri ve Hariciye ve Mezahip Nezareti'yle başmüftülüğün idare-i adliye vasıtasıdır.

Madde 96- Müftü ve müftü vekilleri başmüftünün arzı üzerine Hariciye ve Mezahip Nezareti tarafından tayin olunur. Müftü vekillerinin tayininde başmüftü mahallî sancak müftüsünün reyini istiğrac eder.

İhtar: Sancak müftüleri irade-i Çarî ve müftü vekilleri nezaret emirnamesiyle tayin olunur.

Madde 97- Müftü ve müftü vekilleri hakim-i şer'i vazifesini ifa için başmüftülükten murasale-i şeriyeyi ve 98'inci maddedeki evsafı haiz bulunmak lazımdır.

Madde 98- Müftü ve müftü vekili namzetleri bervechi ati evsafı haiz olmak lazımdır:

1. Mahkum ve hukuk-ı medeniye ve siyasiyeden sakat olmamak ve taht-ı muhakemede bulunmamak.
2. Bulgaristan'dan olmak, Bulgarca'yı tekellümü ve okuyup yazmayı bilmek.
3. Afif olmak (Buna dair mahallî belediyesinden şehadetname lazımdır).
4. Mezhepdaşları beyninde hürmet, itibar ve itimada haiz bulunmak. (Bu hususa dair cemaat-i İslamiyeden şehadetname lazımdır.)
5. İlel-i sariye ve dimağiye ile malul, göze çarpmak derece noksanu'l-aza olmamak (Bu hususa devair-i resmiye etbasından şehadetname lazımdır.)
6. Otuz yaşını ikmal etmiş bulunmak.
7. İcazetname yahut nüvvabtan şehadetnamesi olmak.
8. Yahut başmüftülükteki mahkeme-i şeriye-i aliye de imtihan vermiş olmak.

İhtar 1: İşbu nizamnamenin meriyyülicra olduğu anda memuriyette bulunan müftü ve müftü vekilleri eğer şerait-i lazimeyi haiz iseler memuriyetlerinde ibka olunurlar. Evsaf-ı lazimeyi haiz olmadıkları takdirde evsaf-ı mezkureyi haiz zevatla tedricen tebdil olunacaklardır.

İhtar 2: Dört sene müftülük ve altı sene müftü vekaleti edenler işbu maddenin sekizinci fıkrasının ahkâmından müstesnadır.

Madde 99- Müftü ve müftü vekili namzetlerinin atideki derslerden imtihan vermesi lazımdır:

1. Dürer.
2. Mecelle.
3. Vesaya ve feraiz (Veraset, hibe ve vasiyyet).
4. Münakehat ve müfarekat.
5. Usul-i muhakemat-ı hukukiye ve şeriye kavanininden.
6. Usul-i kitabet-i resmiye ve sann-ı şer'î.

İhtar 1: Esna-i imtihanda Hariciyye ve Mezahip Nezareti'nden bir murahhas bulunur.

İhtar 2: Her namzet 100 leva imtihan harcı verir bu meblağın nısfı imtihan

heyetine taksim ve nısf-ı diğeri hazine menfaatine kalır. ⁽¹⁵⁾

Madde 100- İmtihandaki muvaffakiyetlerine ve kıdemlerine göre müftüler üç ve müftü vekilleri iki sınıf itibar olunup bu taksimata göre her sene Hariciye ve Mezahip Nezareti bütçesinden muhtass olan maaşı alırlar.

Madde 101- Evvelce Hariciye ve Mezahip Nezareti'nden izin almadıkça müftü ve müftü vekilleri kendi kazaları dahilinde devre çıkamayacakları gibi Bulgaristan hududu haricine de gidemezler. İzin, esbab-ı mucibe irae olunarak başmüftülüğün vasıtasıyla istida olunur.

Madde 102- Müftü ve müftü vekilleri Hariciye ve Mezahip Nezareti nezdinde bulunan Tahkik-i Ahval-i Memurin Komisyonu'nun Memurin-i Mülkiye Nizamnamesi mucibince ittihaz edeceği karar üzerine nazır tarafından azl olunur. Bu komisyonda yalnız istişare reyini haiz olarak başmüftülüğün de bir murahhas bulunur.

Madde 103- Müftü ve müftü vekilleri haiz olduğu sıfat-ı memuriyetiyle Bulgaristan dahilinde ve haricinde devair-i ecnebiye ve memurin-i ecnebiye ile ve hariçle yalnız Hariciye ve Mezahip Nezareti vasıtasıyla, dahilde mahallî mutasarrıfları vasıtasıyla münasebatta bulunabilir.

Madde 104- Müftüler Hariciye ve Mezahip Nezareti ve başmüftülükle doğrudan ve sancak ve kaza devairiyle mutasarrıflar ve kaza kaymakamları vasıtasıyla muhaberata ve münasebatta bulunurlar. Müftü vekilleri mahallî müftülüğü ve mutasarrıfı yahut kaza kaymakamlığı ile münasebat ve muhaberatta bulunurlar.

Madde 105- Müftü ve müftü vekilleri 83'üncü maddede gösterilen şahadetnameler üzerine izinname ita ederler. Bu izinnamelerden hazine menfaatine Maliye Nezareti'nce tayin olunan harc ve mektep-i nüvvab inşa ve idaresi için de bakir izinnamelerinden 20, seyyibelerden 10'ar leva ahz ederler. ⁽¹⁶⁾

Madde 106- Müftü ve müftü vekilleri bermucib-i kanun pul ilsak olunmuş istidalarla şer'î muamelata dair evrak verebilirler.

Madde 107- Müftü ve müftü vekillerinin tuğralı Bulgarca ve Türkçe yazılı mühür ve resmi ve firmalı kağıdı olur.

¹⁵ İşbu talimatnameye merbut ilaveye müracaat.

¹⁶ İşbu talimatnameye merbut ilaveye müracaat.

B. İkinci Fasıl

Müftü ve Müftü Vekaletlerinin Kalem Odaları

Madde 108- Müftü ve müftü vekaletlerinin kaffe-i evrak, hesabat ve muhaberatı en az katip sandık emini, şeriye katibi ve mahzardan müteşekkil kalem odasında tanzim olunur.

İhtar: Müftü ve müftü vekillerinin gaybubetinde umur-ı şeriyeyle ait muamele-1 şeriye katibi tarafından icra olunur.

Madde 109- Müftü ve müftü vekaletlerinde atideki sicilat ve defatir tutulacaktır:

1. Esas varidat sarfiyat defteri.
2. Makbuz defteri.
3. Kasa yevmiye defteri.
4. Demirbaş defteri (eşya).
5. Mürudat *mersulat* defteri.
6. Hucec, ilamat ve kassam sicili.
7. Tevellüdat, münakehat ve vefiyat sicili.

Bu defterlerden 1-2 ve dördüncüler Hariciye ve Mezahip Nezareti'nden bağlı ve mahtum olarak gönderilir.

Madde 110- Müftü ve müftü vekaletleri katip sandık emimleri, katip tahsildarlarının¹⁷ haiz bulunduğu sıfatı haiz bulunacaktır. Bunlar Memurin Kefalet Nizamnamesi mucibince Hariciye Nezareti vasıtasıyla Maliye Nezareti'ne kefaletlerini takdim ederler. Kefaletlerin iadesine mezkur kanun mucibince icra olunur.

Madde 111- Müftülük ve müftü vekaletleri daire mesarifi ve memurin maaşı için Hariciye ve Mezahip Nezareti bütçesinde her sene bir meblağ tahsis eder.

Madde 112- Katip sandık emimleri her ay müftü ve müftü vekaletleri varidatını hazine menfaatine mahallî millî banka şubesine tevdi ederler. Tevdi varakası iki nüsha tanzim olunur. biri bankada diğeri müftülük veya müftü vekaletinde kalır. Tevdi varakasının bir sureti musaddikasıyla varidatın nevini gösterir bir cetvel bera-i malumat Hariciye ve Mezahip Nezareti'ne irsal olunur.

¹⁷ Bundan opıştine tahsildar sekreterleri maksuddur. Mütercim

İhtar 1- Nüvvab mektebi menfaatine cem olunan mebalığde aynî surette bankaya tevdi olunarak varidatın musaddık bir cetveli de başmüftülüğe irsal olunur.

İhtar 2- Mehakim-i şeriyeye verilen her istidadan bir lef ile ısdar olunan vesaikten birer kat hariçte nüvvab mektebi menfaatine alınır. Bu mebalığ birinci ihtardaki usul üzere bankaya tevdi olunur.

Altıncı Bab

A. Birinci Fası

Başmüftülük

Madde 113- Başmüftü Bulgaristan'da Müslüman mezhebi murahhası olup makamı Sofya'dadır. Başmüftü doğrudan hükmü altında bulunduğu Hariciye ve Mezahip Nezareti vasıtasıyla devair-i hükümetin cümlesiyle muhabere eder.

Madde 114- Başmüftü her beş senede bir defa müftü ve müftü vekilleri tarafından intihap olunur. İntihap mevad-ı atiyede gösterilen usul dairesinde Hariciye ve Mezahip Nezareti'nin taht-ı teftişinde icra olunur.

Madde 115- İhtarları müstesna olmak üzere 98'inci maddedeki evsafı haiz müftüler ve zevat-ı saire başmüftü namzedi olabilir.

Madde 116- Başmüftü namzedleri intihabdan alaekal onbeş gün evvel evrak-ı lazimeyi rabtla Hariciye ve Mezahip Nezareti'ne istida verirler. Nezaret namzedleri tedkik ve tasvibden sonra beynlerinde başmüftü intihap olunacak namzedlerin cedvelini ihzar eder.

Madde 117- Hariciye ve Mezahip Nezareti'nin emirnamesiyle irae ve tayin olunan günde müftü ve müftü vekilleri intihap icrası için payitahta davet olunur. İntihapda Hariciye ve Mezahip Nezareti'nden murahhas olarak mezahip müdürü maiyetinde müfettişle beraber hazır bulunur.

Madde 118- İntihap atideki usul üzere icra olunur: Müntehip müftü ve müftü vekilleri intihabı rüyet ve idare için beynlerinden bir reis ve iki aza intihap ederler. İntihap hafi ve şahsidir. Her müntehip biletine namzedlerden birinin ismini yazar. İki tedkik azası tarafından bütün müntehipler huzurunda biletler muayene ve tadad olunduktan sonra reis tadad cedveli mucibince

namzedlerden her birinin kaçar rey aldıklarını ilan eder. İntihap protokolü ve tadad cedveli intihap heyeti ve hükümet murahasaları tarafından imza olunduktan sonra lieclüttekik Hariciye ve Mezahip Nezareti'ne takdim olunur.

Madde 119- İntihapta müftü ve müftü vekillerinin sülüsamı hazır bulunursa intihap usul ve kanun dairesinde icra olunmuş addolunur.

Madde 120- Hariciye ve Mezahip Nezareti en ziyade rey kazananı müntehip ilan ederek memuriyetinin irade-i Çarî ile tasdiki için lazım gelen muameleyi yapar.

Madde 121- Menşur ve murasale itası için Hariciye ve Mezahip Nezareti intihap ve tasdiki makam-ı meşihatiye ihbar eder.

Madde 122- Başmüftülük vezaifi şunlardır:

- 1- Müslüman teşkilat-ı mezhebiyesinin hüsn-i cereyanına nezaret.
- 2- Müslümanların hayrat ve müberratının terakkisine dinen ve ahlaken tealisine takayyud.
- 3- Müftü ve müftü vekillerine ve onlar vasıtasıyla mürtezikaya nezaret eder.
- 4- Ahkâm-ı şeriyenin tamamen icrası için takayyüd ve nesayih ita eder.
- 5- Medarisin ihtiyacat-ı asra göre ıslah ve programlarının tevhidine ve mektep-i nüvvabın tesisine takayyüd etmek.

Madde 123- Usulü dairesinde mezuniyet almadıkça başmüftü vazifesi başından ayrılmayacağı gibi Bulgaristan haricine de çıkamaz.

Madde 124- Eğer başmüftü vazifesini hüsn-i niyetle icra etmez ve muamelaıyla bu nizamname ahkâmını ve kavanin ve nizam-ı meriyeyi ihlal ederse Hariciye ve Mezahip Nezareti tarafından azl olunarak diğer başmüftü intihap olunmak üzere müftü ve müftü vekilleri davet olunur.

İhtar: Başmüftünün azli takarrur etmezden evvel Hariciye ve Mezahip Nezareti itham olduğu mesail hakkında kendisinden mufassal tahrirî yahut şifahî izahat talep eder.

Madde 125- Başmüftülüğün tuğralı Bulgarca ve Türkçe (Bulgaristan Başmüftülüğü) yazılı mühr-i resmisi ve firmalı kağıdı vardır.

B. İkinci Fasl

Başmüftülük Kalem Odası

Madde 126- Başmüftülüğün evrak, muhaberat ve muhasebatı kalem odasında tanzim olunur. Kalem odası: 1. Naib, 2. Daire müdürü, 3. Şeriye başkatibi, 4. Evrak memuru, 5. Katipler ve hademededen teşekkül eder.

Bu memurinin maaşatı her sene Hariciye ve Mezahip Nezareti bütçesinde gösterilen tahsisattan ita olunur.

Madde 127- Daire müdürü başmüftülüğün sandık eminliği vazifesiyle de mükellef olup bu hususta kefalet nizamnamesi mucibince kefalet ita eder. Ve başmüftülüğün muhaberat evrakını kabul eder ve kalem odası muamelatının intizamından mesuldür ve başmüftülüğün mühr-i resmisini de muhafaza eder.

Madde 128- Başmüftülüğün hazine hesabına atideki varidatı tahsil etmesi lazımdır:

1. Şehadetname tasdiki, tercüme ve saire hasilatı.
2. Usul-i Muhakemat-ı Hukukiye Kanunu'nun 755-779'uncu maddeleri mucibince davalardan alınan resm ve harçlar.

Madde 129- Başmüftülüğün kalem odasında 109'uncu maddede gösterilen defatirden maada kıymeti haiz evrak için bir sicil tutularak buna evrakın mecmuu adedi ve kıymeti ve bunlardan müftü ve müftü vekaletlerine gönderilenlerin aded ve kıymeti kayıt olunur.

Madde 130- Başmüftülükte müessesat-ı diniye ve vakfiye müdüriyeti namıyla yeni bir müdüriyet tesis olunur. Bunun teşkilat ve vezai fi bu nizamnamenin 176'dan 179'a kadar olan mevadında gösterilmiştir.

Yedinci Bab

Mehakim-i Şeriye

Madde 131- Üç sınıf mehakim-i şeriye vardır: 1. Bidayet mahkeme-i şeriyesi. 2. İstinaf mahkeme-i şeriyesi. 3. Divan-ı âli-i şeri. Bu mehakimin vazife ve salahiyeti deavi-i şeriyeyi fasldır.

Madde 132- Mehakim-i şeriye-i İslâmiye yalnız atideki davaları ruyet ve fasl

eder:

- 1- Zevceyn beyninde tekevvin eden şahsî ve mala müteallik davalar.
- 2- Evlad ve ebeveyn beyninde tekevvin eden şahsî ve mala müteallik davalar.
- 3- Fesh-i nikah davaları.
- 4- Fesad-ı nikah davaları.
- 5- Nesep davaları.
- 6- Kanunen olsun vasiyetle olsun veraset münazaaları.

Madde 133- 132'nci maddenin 6'ncı fıkrasındaki deavide tarafeyn mehakim-i şeriyeye müracaat etmek istemezlerse davalarının faslı kavanin-i umumiye mucibince ait olduğu mehakim-i sulhiye veya iptidaiyeye muhavvel olur. Tarafeyn münazaalarının mahkeme-i şeriyede ruyet olunmasını davanın esna-i ruyetinde talep edebilirlerse de bu ancak kablel-hükm olabilir.

Madde 134- Her müftü ve müftü vekaletinde bir bidayet mahkeme-i şeriyesi vardır.

Madde 135- Bidayet mahkeme-i şeriyeleri hakim-i münferid usulünde mahkemelerdir. Bunlarda hakim, müftü ve müftü vekilleridir.

Madde 136- Mehakim-i iptidaiye daire kazasının müftü ve müftü vekilinin daire-i memuriyetine münhasırdır.

Madde 137- Bulgaristan Çarlığı dahilinde üç istinaf mahkeme-i şeriyesi bulunur. Bunlar Sofya, Ruscuk, Filibe'dedir.

Madde 138- İstinaf mahkeme-i şeriyelerinde hakim-i münferid usulü caridir. Bu mahkemelerin hakimleri başmüftülüğün reyî ve Hariciye ve Mezahip Nezareti'nin arzıyla bilirade-i Çarî müftü namzedleri meyanından intihap ve tayin olunur.

Madde 139- Mehakim-i şeriyeye-i istinafiyeler bir hakim-i şer'i, bir şeriyeye katibi, katip sandık emini ve bir hademedden müteşekkildir. Bunların daire mesarifi ve memurın maaşatı için Hariciye ve Mezahip Nezareti bütçesinde her sene bir meblağ tahsis eder.

Madde 140- Divan-ı ali-i şerî başmüftülükte inikad eder. Bu muhtelit heyet olup üç zattan teşekkül eder ki bu meyanda başmüftü dahil olup riyaset kendisine muhavveldir.

Ve iki azası ise 38'inci maddedeki usul üzere tayin olunur.

İhtar: Başmüftünün gaybubetinde eğer naib evsaf-ı lazimeyi haiz ise meclise riyaset eder aksi takdirde azaların kıdemlisi riyaset ederek naib heyeti tamam eder.

Madde 141-Divan-ı ali-i şeri namzedleri 98'inci maddedeki evsaftan maada hukuk tahsilini de haiz bulunmak lazımdır.

İhtar: Hukuk tahsili olan namzed edinceye kadar 98'inci maddenin birinci ve ikinci fıkrasındaki evsafı haiz olanlar aza olabilirler.

Madde 142-Divan-ı ali-i şeriyenin muamelat-ı hukukiye ve saireye ait muamelatıyla evrak umuru başmüftülük memurini tarafından ifa olunur.

Madde 143- Divan-ı ali-i şeri ve istinafların tuğralı Türkçe ve Bulgarca yazılı mühür-i resmisi ve firmalı kağıtları vardır.

Madde 144- Mehakim-i şeriye-i ibtidaiye ve istinafiyeler davaları esasen ruyet ve fasl ederler. Divan-ı ali-i şer'i ise davaları usul-i muhakemat dairesinde esasen ruyet etmeyip kavanin-i şeriyenin tamamen tatbik olunup olunmadığını tetkik eder.

İhtar: Müftü ve müftü vekaletlerinden sadır olacak bilcümle fesh-i nikah kararları mahkeme-i divan-ı ali-i şeriyenin tetkikine tabidir.

Madde 145- İstinaf mahkeme-i şeriyeleri huçec ve ilamatı bidayet mahkeme-i şeriyelerine iade etmeyerek esasen ruyet ve fasla mecburdur.

Madde 146- İstinaf mahkeme-i şeriyelerinde tarafeynden biri mahkeme-i şeriye-i iptidaiyenin ıstar ettiği ilamın hangi aksamını istinaf etmiş ise yalnız o aksam ruyet ve fasl olunur.

Madde 147- Müftü ve müftü vekaletlerindeki mehakimde işbu nizamnamenin 132'nci maddesindeki mezkur ve bin levayı tecavüz etmeyen şahıs ve emvale müteallik davalar ve müftülük mehakiminde daire-i kazalarında tekevvin eden bilcümle şeri davalarla kazalarında olan müftü vekaletlerinin vazife ve salahiyetlerine tabi olmayan davalar ruyet ve fasl olunur.⁽¹⁸⁾

Madde 148- Müftü vekilleri yüz lefi tecavüz etmeyen emval ve veraset davalarını müftüler bin levayı tecavüz etmeyen aynî davaları istinafa tabi olmamak üzere ruyet ve fasl ederler. Bu davaların ilamatı divan-ı ali-i şeriye temyiz

¹⁸ Zeyldeki kanunla tadil olunmuşlardır. Nazar oluna.

olunabilir. (19)

Madde 149- Mehakim-i ibtidaiyenin kati olmayan ilamatı yani müftü vekaletlerinin yüz lefi müftülüklerin, bin lefi tecavüz eden yahut muayyen kıymeti bulunmayan ilamatı tarih hükmünden itibaren bir ay zarfında istinaf edebilirler. Gıyaben olan hükümlerde müddet-i istinaf ilam suretinin yevm-i tebliğinden bedae eder.

Madde 150- İstinaf mahkeme-i şeriyeleri davaları Usul-i Muhakemat-ı Hukukiye'nin 662'nci maddesinden bedae eden usul üzere istinafen ruyet ve fasl eder.

Madde 151- Mehakim-i şeriye istinafiye ilamatında mehakim-i ibtidaiyenin ilamatının nakz ve yahut tasdik ve yahut hangi kısmının tasdik ve hangilerinin nakz olduğu tamamen beyan olunacaktır.

Madde 152- Mehakim-i istinafiye-i şeriye davaları fasl ettikten sonra Usul-i Muhakemat-ı Hukukiye Kanunu'nun 1225'nci maddesi mucibince icra olunmak üzere ısdar ettiği ilamdan bir suretle beraber dosyayı mahkeme-i şeriye-i iptidaiyeye iade eder.

Madde 153- Mehakim-i iptidaiye ve istinafa tabi olmayan ve kesb-i katiyet eden hucec ve ilamatı Usul-i Muhakemat-ı Hukukiye'nin (705)'inci maddesinde gösterilen usul üzere divan-ı ali-i şer'i tarafından fesh olunabilir.

Madde 154- Divan-ı ali-i şer'i nakz ettiği ilamı yeniden ruyet ve fasl olunmak üzere, ilamı ısdar eden mahkemeye en yakın ve aynı derecede bulunan diğer bir mahkemeye gönderir.

Madde 155- Bir ilam-ı iptidai temyizden nakz olunduktan sonra aynı tarafeyn yine evvelki evsafi haiz bulunarak dava-i mezkure ait ikinci bir ilam ısdar olunup aynı esasat üzerine tekrar temyiz olunursa bu istida divan-ı ali-i şeri azalarından teşekkül edecek heyet-i umumiye-i aliyede ruyet ve tetkik olunur.

Madde 156- İkinci ilamda birinci ilamdaki aynı esbab üzerine temyizden nakz olunursa dava tekrar ruyet olunmak üzere irsal olunan mahkeme-i şeriye-i istinafiye heyet-i umumiye-i aliyenin tefsirine riayete mecburidir. Bu esas üzerine ilam-ı mezkur artık temyiz olunamaz. Mamafih bu hüküm, diğer esbab üzerine temyiz hakkını izale etmez.

¹⁹ Zeyldeki kanunla tadil olunmuşlardır. Nazar oluna.

Madde 157- Heyet-i umumiye-i aliye davayı ikinci defa tetkikte temyiz istidasını esash bulup esbab-ı nakz muamelata müteallik bir kanunun yanlış tefsirinden tevellüd ettiği burhan ile tezahür eder, dava hükme tekarrüb etmiş ise davayı tekrar ruyet için mahkeme-i istinafiyeye iade etmeyerek davayı esasından ruyet ve fasl edebilir. Bu takdirde hazır bulunan tarafeynin esas dava hakkında müdafaa ve murafaalarına müsaade olunur.

Madde 158- Mehakim-i şeriye mesail-i şeriye tatbikinde divan-ı ali-i şerinin ve usul-i muhakemat-ı hukukiye ile kavanin-i sairede mahkeme-i temyizden tefsiratına itbaa mecburidir.

Madde 159- Heyet-i umumiye-i aliyenin ekseriyeti bir davanın tetkikinde bazı nukat-ı şeriyede iştibah ederse heyet-i mezkurenin kararıyla başmüftülük usulü dairesinde makam-ı mualla-i meşihatpenahiden istifta edebilir.

Madde 160- Usul-i Muhakemat-ı Hukukiye Kanunu'nun birinci kitabının 2, 3, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 'ncü; ve ikinci kitabının 3, 4, 5, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18'inci; ve üçüncü kitabının 1 ve 2'nci; dördüncü kitabının 1 ve 2'nci; ve beşinci kitabı kamilen işbu nizamname mucibince mehakim-i şeriyede meridir.

Madde 161- Mehakim-i şeriyeden isdar olunan ilamat mahallî bidayet yani sancak mahkemesinin kararıyla maiyyeti icra memurları tarafından infaz olunur.

Madde 162- Mehakim-i şeriyede her nevi davalarda dava vekillerinin dühul ve müdafaasına müsaade olunur.

İhtar: Laekal beş sene müftü veyahut laekal yedi sene müftü vekili bulunanların mehakim-i şeriyede icra-i vekaletlerine müsaade olunur.

Madde 163- Mehakim-i şeriyede şifahî vekalet huzur-ı hakimde yapılabilir ve bu zabta kayıt olunur. Tahriri vekaletlerin mukavelat muharrirliklerinden tasdiki lazımdır.

Madde 164- Ruyet ve faslı mehakim-i şeriyenin salahiyeti dahilinde olan nükuda müteallik senedatin mazmunları şuhut istima ve ifadesiyle cerh olunamaz. Fakat bu gibi senedat hakkında sahtekarlık davası ikame olunursa Usul-i Muhakemat-ı Hukukiye Kanunu'nun bu husustaki sarîh mevadî ahkâmına tatbikan icra-i muamele olunur.

Madde 165- Tarafeynden biri vesikanın sıhhatinde iştibah beyan ederse ha-

kim vesikanın mahiyetini diğer vesaiikle mukabele, hat ve hatemi tatbik, vesikaya imza eden şühudu istima ile tebeyyün ettirerek buna dair bir zabıtname tanzim eder.

Madde 166- Vesayet davalarında müftü ve müftü vekilleri vesayet kanununun sulh hakimlerine tahmil ettiği vezaif ve muamelatı icraya mecburidir. (Vesayet Kanunnamesi 152'nci madde)

Madde 167- Mehakim-i şeriye üzerine nezaret-i umumiye Hariciye ve Mezahip Nezareti'ne aittir. Bu nezaret mezahip müdürü tarafından müfettişler vasıtasıyla icra edilir. Mehakim-i şeriyenin mesail-i diniyeye ait umurunun murakabesi başmüftülüğe aittir.

Sekizinci Bab

Evkaf

Madde 168- Bulgaristan Çarlığı dahilinde cemaate ait bilcümle evkaf cemaat-i İslamiye encümenleri tarafından idare olunur. Fakat şimdiye kadar vakıfnameleri mucibince mütevelliler tarafından idare olunan evkaf, mütevelliler yedinden nez olunarak vakıfnamedeki şurut mucibince cemaat-i İslamiye tarafından idare olunur. Ancak cemaat-i İslamiye vakıfnamelerde tevliyyete meşrut mükafatı mütevellilere tevdiye eder. Mütevellilere bu evkaf üzerinde yalnız alelade nezaret hakkı terk olunur. Evkafın idaresine aid tahaddüs eden bilcümle münazaatın fashı Hariciye ve Mezahip Nezareti'ne aittir.

Madde 169- Bilcümle hususi veyahut tevliyyete ait evkafın mütevelliler tarafından cemaat-i İslamiye heyetlerine devri Hariciye ve Mezahip Nezareti'nin hususi murahhasının huzuruyla icra olunur.

Madde 170- İşbu nizamnamenin 168'inci maddesi mucibince yedlerinden evkaf nez olunan mütevelliler o zamana kadar idare ettikleri evkafın hesabatını iraya mecburdurlar.

Madde 171- Hariciye ve Mezahip Nezareti'nden evvelce ruhsat almadıkça cemaat-i İslamiye encümenleri bey' ve şira, terhin, inşaat, istibdal, istikraz muamelatı akd edemez. Bu hususa dair tanzim olunacak karara ez an cümle bu kararı ittihazın ilcaatı, ve bunun fevaidi, mesarifatin karşılığı, baliğ olacağı yekün, meblağ-ı müstakrazın ne maksada sarf olunacağı; istikraz imhasının suret ve menabii ve saireyi havi bir esbab-ı mucibe layihası rabt olunmak

lazımdır.

Madde 172- Cemaat-i İslamiyeler evkafın inşaat, tamirat, satış ve icar muamelatını müzayedede nizamnamesi mucibince icra ederler. Bin levaya kadar olan tamirat müftü, ve 2000 lefe kadar olanlar mutasarrıflar tarafından tasdik olunur. Satış inşaat ve icar ile iki bin lefi mütecevaz tamiratın müzayedesini mahallî müftü veya müftü vekilinin başmüftülüğün vasıtasıyla irsal edeceği esbab-ı mucibe layihası üzerine Hariciye ve Mezahip Nezareti tarafından tasdik olunur.

Madde 173- Ferağ, teferruğ, intikal⁽²⁰⁾, icar, istibdal gibi evkafa ait usul-i şeriye üzerine bilcümle muamelatı tasarrufiye başmüftülük müessesat-ı diniye ve vakfiye müdüriyetinden usulen icra-i muameleden sonra Hariciye ve Mezahip Nezareti'nin ruhsatına iktiranla icra olunur ve bu muamelat nezaretin tasdikinden sonra mevki-i icraya konulur.

Madde 174- 168'inci maddede mezkur mütevellilerden biri vefat eder veya istifa eder yahut azl olunur ve mütevellî evlad-ı vakıftan değilse tevliyet kimseye intikal etmeyip doğrudan cemaat idaresine geçer.

Madde 175- İşbu nizamnamenin meriyetinden altı ay sonra başmüftü Bulgaristan Çarlığı dahilindeki bütün emval-i vakfiye ile cevami ve bilcümle meabid müstahdeminin bir cedvelini Hariciye ve Mezahip Nezareti'ne irsale mecburidir.

Başmüftü her üç ayda bir defa cevami ve mekatip namına vuku bulacak vasiyet ve teberrüatın bir cedvelini nezarete göndermeye mecburidir.

Madde 176- Müessesat-ı diniye ve vakfiye bir müdür bir muhasebeci üç katipten teşekkül eder. Müdüriyet cevami-i şerife müessesat-ı hayriye-i saireyi bunlara meşrut emlak ve akarat-ı vakfiyeyi bunların mürtezikalarını tasnif (cihatı) tevzi ve tanzim ile bunların vakfiyelerinde munderic olan cihetlerle teamülen tevcih oluna gelen cihetleri ve mürtezikanın evsaf-ı lazimeyi haiz olup olmadığını tetkik eder. Ve cevami-i şerife ve müessesat-ı hayriyenin vakfiyelerine teamüllerine ve cesametlerine ve mevki-i ehemmiyetlerine göre cihat-ı mezbure hadematı kaç kişi tarafından ifa olunabileceğini tayin ve o kadar kısma tefrik eder.

Evkaf-ı İslamiye hakkında başmüftülükçe yapılması lazım gelen muamelatta

²⁰ Irsen intikal maksattır. Mütercim.

mütalaasını beyan ile vakfın heyet-i umumiye ve hususiyesi hakkında talimat ihzar ve ita ve varidat-ı vakfiyenin meşrutalarına sarf edilip edilmediğini tetkik ve takip eder. Müdüriyet ifa eylediği bütün muamelatını Hariciye ve Mezahip Nezareti'ne tebliğ eder. Bu dairenin müdür ve muhasebecisi umur-ı diniye ve vakfiyeye müteallik mevadın müzakeresinde divan-ı ali-i şeriatın aza-i tabiisidir.

İhtar: Bu daireye müdür ve muhasebeci için başmüftülük tarafından irae olunan ikişer namzedin birin Hariciye ve Mezahip Nezareti intihap ve tayin eder.

Madde 177- Cemaat-i İslamiye encümenleri bilcümle emval-i evkafta icar inşaat ve tamirâtı Müzayede Kanunu mucibince icra ederler. Müzayede ve münakasa icra edildikten sonra cemaat-i İslamiye encümenleri kaffe-i evrakı mensup bulunduğu müftü vekaleti vasıtasıyla başmüftülüğün müessesat-ı diniye ve vakfiye müdüriyetine irsal eder.

Müdüriyet mezkur evrakı tetkik ederek mütalaasını tahriri takrirle lieclüttasvib divan-ı ali-i şeriyeye havale eder. Kezalik encümenler vakfın menfaatine büyü ve istibdal için bir karar verirlerse bu karar mahallî müftü veya müftü vekili tarafından esbab-ı mucibe beyanıyla başmüftülük müessesat-ı diniye ve vakfiye müdüriyetine gönderilir bu karar başmüftülükçe tasvib olunursa istibdal yahut satışın tasdiki Hariciye ve Mezahip Nezareti tarafından talep olunur.

Madde178- Müessesat-ı diniye ve vakfiye müdüriyetinde evkaf-ı umumiye sandığı vardır ki bunun hesabatından muhasebeci mesuldür. Müdüriyetin müdür, muhasebeci ve katiplerinin maaşları ve daire mesarifatı Bulgaristan dahilindeki umum cemaat-i İslamiye encümenlerinin bütçelerinde varidatın yüzde onu müdüriyet namına kayd olunmak suretiyle tesviye olunur.

İhtar: Muhasebeci başmüftülükçe tayin ve Hariciye ve Mezahip Nezareti'nden tasvip olunan miktarda kefalet ibraz eder.

Madde 179- Müessesat-ı diniye ve vakfiye müdüriyeti her sene kendi bütçesini tanzimle bera-i tasdik Hariciye ve Mezahip Nezareti'ne irsal eder.

Bütçedeki fazla varidat her sene Bulgar millî bankasına umumî Müslüman fonduna tevdi' olunur. Bu sermaye (umum Müslüman fondu) talebe ve mualim yetiştirmeye kifayet edecek hadde balığ oldukça başmüftülük nezdindeki divan-ı ali-i şeriyenin kararı ve Hariciye ve Mezahip Nezareti'nin tasdikiyle bu fondla muayyen miktarda fakir ve yetim İslam etfalinin muhtelif

mekatipte tahsili temin olunur.

Dokuzuncu Bab

Ahkâm-ı Nihaiye

Madde 180- Mazeret-i meşruasız vazifesini terk ve ihmal eden mürtezika memuriyetinden keff-i yed ettirilir. ⁽²¹⁾

Madde 181- Cunha ve cinayetle mahkum olan murtezikanın uhdesinde olan cihet ref' olunarak bu nizamnamede gösterilen şeriati haiz diğer zata tevcih olunur.

Kabahatle mahkum olan hademe-i ilmiyenin müddet-i mevkufiyeti hitam buluncaya kadar vekil istihdam olunur. Ve vazife-i mezkure aidatının nısf vekile ve nısf-i diğeri asile ita olunur.

Madde 182- Sıfat-ı ilmiyesine münafi harekette bulunan hademe-i ilmiyenin uhdesindeki cihet ref' olunur. Bunun için mahallî müftü veya müftü vekili tahkikatı lazimeyi ifa ederek esbap-ı mucibesini başmüftülük vasıtasıyla Hariciye ve Mezahip Nezareti'ne irsal eder. Hariciye ve Mezahip Nezareti müttehimden izahat aldıktan sonra eğer ithamı muhikk bulursa uhdesindeki cihetin refiyle bunu işbu nizamnamedeki evsafı haiz diğer bir zata tevcih eder.

Madde 183- Başmüftü, müftüler, müftü vekilleri, hakim-i şeriler ve bu dairelerde müstahdem bilcümle memurin ve hademe işbu talimatname ahkâmına muhalif harekette bulduklarında işbu hareketlerine dair ceza kanunnamesinde sarıh bir ceza yoksa memurin-i mülkiye nizamnamesi mucibince mücazat-ı intibahiye ile tecziye olunur.

Madde 184- Polis ve mülkiye memurini müftü ve müftü vekilleriyle hükkam-ı şerin vazife selahiyetleri dahilinde icra ve ifa-i memuriyetlerine vakit ve zamanıyla muavenet ve teshilat yapmağa mecburdurlar.

Madde 185- Hususat-ı diniye, müessesat-ı hayriye ve menafi-i umumiye için alenen iane cem'i evvelce Hariciye ve Mezahip Nezareti'nden ruhsat istihsal olunarak bu babdaki kavanin-i mevzua ve nizam-ı meriyeye tevfiikan icra olunur.

²¹ Bunları m.... hususi talimatnameye nazar oluna. Mütercim.

Madde 186- Başmüftü, müftüler, müftü vekilleri ve hükkam-ı şeriye ve bunların memurini memurin-i devletin hukuk ve vezaifine malikdirler.

Madde 187- İşbu nizamnamenin meriyetinden iki ay sonra talimatnamede gösterilen birinci müddete kadar vakf komisyonları intihabı icra olunacaktır.

Madde 188- Mekteb-i nüvvab'ın inşa ve küşat ve tanzimi bir talimatname ile tayin olunacaktır.

Madde 189- İşbu nizamname hükümet gazetesıyla tarih-i neşrinden bir ay sonra meriyyülicra olup Müslüman idare-i ruhaniyelerine dair talimatname ile bu nizamnameye muhalif diğer bilcümle talimatları fesh eder.

Zeyl

Muhtelif devair-i devlete ait kavanin mucibince hazine-i devlet menfaatine tahsil olunan rüsum ve harçların tadil ve itmamıyla yeni rüsum ve harçların tayinine dair kanun hükümet gazetesinin 93 numara ve 28 Temmuz 1924 tarihli nüshasında neşr olunmuştur.

Hariciye ve Mezahip Nezareti'ne ait mevad (dan Müslümanlara ait olan kısmı): Madde 2- Bulgaristan dahilindeki Müslüman müessesat-ı diniye idare ve teşkilatı nizamnamesi mucibince alınan rüsum ve harçların miktarı bervechi ait tayin edilir:

- a) Nizamnamenin 64'üncü maddesinin 3'üncü bendi mucibince hademe-i ilmiyenin imtihanları için 400 leva
- b) İmtihanda muvaffak olup ta nizamnamenin 68'inci maddesi mucibince müftü veya müftü vekili tayin olunan hademe-i ilmiyeden 200 leva
- c) Nizamnamenin 99'uncu maddesinin 2'inci tenbihi mucibince müftü veya müftü vekaletine namzed olanların imtihanı için 400 leva
- d) Nizamnamenin 105'inci maddesi mucibince ita olunan izinnamelerden 100 levâ

Tenbih 1: Müftü veya müftü vekilleri hazine-i devlet menfaatine bâlâda mezkur varidattan maada usul-i muhakemat-ı hukukiyenin 763, 769, 770 ve 772'nci maddelerinde mezkur rüsum ve harçları tahsil ederler.

Tenbih 2: (a) ve (c) mucibince imtihana dühul eden her şahıstan alınan harçtan yüz levası imtihan komisyonu menfaatindedir.

İrade-i Çarî

Hükümet gazetesinin 30 numara ve 10 Mayıs 924 tarihli nüshasında neşir olunan 105 numaralı irade-i Çarî ile Bulgaristan Müslümanları Müessesat-ı Diniye İdare ve Teşkilatı Nizamnamesi'nin 1) 147'inci maddesindeki bin leva on bin levaya ve 2) 148'inci maddesindeki yüz leva bin levaya, bin leva on bin levaya iblağ edilmiştir.

Ek 2

ДЪРЖАВЕНЪ ВЪСТНИКЪ

ИЗЛИЗА ВСЪКИ ПРИСЪЖТВЕНЪ ДЕНЪ

ГОДИШЕНЪ АБОНАМЕНТЪ: ЗА БЪЛГАРІЯ — 50 ЛЕВА, ЗА
ИТАЛИЯ — 60 ЛЕВА, ПРЕДУКАТЕН АБОНАМЕНТЪ
ЛИЧНО ОТЪ 1 ЛЕВА. ОБЯВЛЕНІЯ, ОБЪЯВЛЕНІЯ,
РАШЕНІЯ И ПРИЗОВКИ ОТЪ ОБДЪВНИТЪ УЧРЕЖДЕНІЯ,
ОБЯВЛЕНІЯ ЗА ТЪРГОВЪ РАШЕНІЯ НА ДУХОВНИ ОЪДЪ-
ДЕНІЯ, ОБЯВЛЕНІЯ ЗА ВЪСТЪПНИ ПРЪДМЪТИ И ДР. ОБ
ТАКУВАТЬ ПО 20 СТ. НА ДУМА. — ЗАГЛАВІЯ, ДАТА
И ПОДПИСЪ ПО 1 ЛЕВЪ НА РЕДЪ. — ТЪРГОВСКИ ОБЪЯВ-
ЛЕНІЯ, ОБЪЯВІИ И ДР. ПО 20 ЛЕВА ЗА ВСЪКИ 100 ДУМЪ

ЕДИ ЧАСТЪ ОТЪ 100 ДУМЪ И ПО 2 ЛЕВА НА РЕДЪ ЗА
ЗАГЛАВІЯ, ДАТА И ПОДПИСЪ. ЗА ТАБЕЛНИ РАБОТИ,
КАТО ВАЛОНЪ И ДР. ПО 450 ЛЕВА. ОТЪ ГРАНИЦА
ОСВОБОДАВАТЬ СЕ ОТЪ ТАКОВА ОБЪЯВЛЕНІЯ ЗА
НАСРОЧЕН ДЪЛЪ И ОБЪЯВЛЕНІЯ НА ВЪРХОВЕНЪ КАСА-
ЦИОНЕНЪ И АДМИНИСТРАТИВЕН СЪДЪ, ОБЪЯВЛЕНІЯ И
ПРИЗОВКИ ЗА ЛИЧНИ ОТКЛОНИЛИ СЕ ОБЪЯВЛЕНІЯ ПО
УГЛАВЕН ДЪЛЪ СЪ ОБЩЪ КАРАКЪТЕРЪ. ОБЪЯВІИ ОБЪЯВЛЕНІЯ
ПРЪДЪКАТЪВЪТО ВЪ БЪЛГ. НАЧ. ВЪЗКА СЪ ВЪСЪКИ ЛИСТОВЪ

Година XLI.

София, четвъртъкъ, 26 юний 1919.

Брой 65.

ОФИЦИАЛЕНЪ ОТДЪЛЪ.

М-во на Външнитъ Работи и на Изповѣданята.

УКАЗЪ

№ 12

НИЕ БОРИСЪ III

СЪ БОЖІА ВЪМОЩНОСТЪ И НАРОДНАТА ВОЛЯ
ЦАРЪ НА БЪЛГАРІЯ.

По прѣдложеніето на Нашия Министъръ Прѣс-
датель, Министъръ на Външнитъ Работи и на Изповѣ-
данята, прѣдставано намъ съ докладна му отъ 19 май,
№ 659,

Постановихме и постановяваме:

I. Утвърждаване следнаго

УСТАВЪ

за духовното устройство и управление
на мюсюлманитъ въ Царство България.

Глава I.

Общи положения.

§ 1. Всѣки мюсюлманин, живущи постоянно или
вървременно въ царството, билъ ли български поданикъ или
чужденецъ, се ползува съ свободата на върховнодържавното
си, стига въздѣлването по обрѣдѣ да не нарушава дей-
ствителностъ законъ и прѣдписанията на тоя уставъ.

§ 2. Никой мюсюлманинъ не може, поради религиозни
убѣждения, да отбѣгнува отъ изпълненіето на действую-
щитъ и задължителни за всѣкого законъ и разпорѣди на
тоя уставъ.

§ 3. Въ духовно-административно и финансово
отношение мюсюлманитъ въ царството се прѣдиздѣ-
лятъ въ тоя уставъ органъ и власти подъ върховния над-
зоръ на Министерството на външнитъ работи и на изпо-
вѣданята, а въ финансово отношение, подъ контрола на
Министерството на финанситъ и Върховната сметна па-
лата.

§ 4. Въ финансово-административно и сѣдново
отношение мюсюлманитъ въ царството се управлява
отъ тайно, мѣстности, мюфтияства, мюфтияски намест-
ничества и духовни сѣдици, съгласно постановленіята

§ 5. Главниятъ мюфтия, мюфтинитъ, мюфтияскитъ
наместничества и всички дѣлности лица въ мюфтияство
иматъ си съ самостоятелна личностъ, които явяватъ,
въввдъ, дѣлности лица, които Министертството на
Външнитъ Работи и на Изповѣданята и мюфтияскитъ
сѣдици, а за прѣдѣлнитъ сѣдици и за мѣстн.
които повелитъ на общинскитъ мюфти, отговарятъ на общо
основаніе цѣлтъ гражданскитъ дѣлности.

§ 6. Мюфтияскитъ и мюфтинскитъ на сѣдново
мюфтияство, мюфтинскитъ мюфтинскитъ и мюф-
тинскитъ наместничества се водятъ въ Сѣдново мюф-
тияство, а ония на мюфтинскитъ се водятъ на Облгренъ и
турски сѣдн.

Прѣдписанитъ, прѣдписанитъ и отговаритъ съ мюф-
тинскитъ мюфтинскитъ не се водятъ на турски сѣдн,
обаче трѣбва вървременно да водятъ дѣлности и са
прѣводъ на български.

ГЛАВА II.

а) Мюсюлмански евреинскитъ общине.

§ 7. Въ всѣко мюсюлманско мѣсто, дѣло жителитъ на
установено мюсюлманскитъ мѣсто на мюсюлманскитъ общи-
нѣ, тия мѣста се раздѣлятъ на мюсюлманскитъ общи-
нѣ, Външнитъ Работи и на Изповѣданята да обрѣдватъ мю-
сюлманскитъ евреинскитъ общине.

За евреинскитъ общине, обрѣдватъ се мюсюлманскитъ
мюсюлманскитъ мюсюлманскитъ евреинскитъ общине
на Външнитъ Работи и на Изповѣданята мѣста, да се групиратъ
на една евреинскитъ община мюсюлманскитъ община, въ
всяко мюсюлманско мѣсто, стига не да не повелитъ отъ прѣдѣ-
лнитъ мѣста на общинѣ за повече отъ II шпалети.

За евреинскитъ общине, дѣло мюсюлманскитъ се по-
малко отъ 40 семейства и не може да стане групирани, Министерството
на Външнитъ Работи и на Изповѣданята мюсюлманскитъ мюсюлманскитъ
общине, които сполучаватъ жителитъ общинѣ на мюсюлманскитъ мю-
сюлманскитъ общине.

§ 8. Въ евреинскитъ община е юридическия личностъ,
както такава тя има право на принадлежностъ на дѣлности
и участвата си, дѣлности и дѣлности мѣста и да прѣвече
отъ или безъ задължително дѣлности и дѣлности, на-
примѣнъ въ тѣхно мѣста.

§ 9. Мюсюлманскитъ общине прѣдиздѣлятъ се самостоятелна мюсюл-
манскитъ евреинскитъ община евреинскитъ община, въ евреин-
скитъ мюсюлманскитъ мюсюлманскитъ община, дѣло не по 7 мѣ-
стѣ, прѣдиздѣлятъ се въ евреинскитъ мюсюлманскитъ мюсюлманскитъ
община евреинскитъ община, прѣдиздѣлятъ се тѣхъ, прѣдиздѣлятъ отъ тѣхъ дѣлности прѣ-
ведатъ тѣхъ община фондъ на мюсюлманскитъ евреинскитъ
общине въ царството.

§ 10. Въ евреинскитъ община, безъ разлика на кон-
сектъ, принадлежатъ, съ задължително членъ на мюсюлман-
скитъ евреинскитъ община, въ района на които нѣтъ по-
сѣдново си мюсюлманскитъ мюсюлманскитъ.

Ek 3

نظامنامه

بلغارستان چارلتی داخلمده مسلمان مؤسسات دینه
اداره و تشکیلاتی نظامنامه سیدر .

مواد عمومی

- ۱ ماده — بلغارستان چارلتی داخلمده متمکن [*] و یا خود موقه
مقیم باجمه مسلمانلر بلغار تبعه سندن اولسون ، اجنبی تابعیتی حائز بو-
لونسون اجرای آیینده قوانین مرعیه یی و بو نظامنامه یی اخلاص ایتمه مک
شرطیه حریت دینه دن استفاده ایدرلر .
- ۲ ماده — هیچ بر مسلمان قناعت دینه سبیه هرکس ایچون مطاع
اولان قوانین و نظامت مرعیه ایله بو نظامنامه احکامی اجراند امتناع
ایده مز .
- ۳ ماده — مسلمانلرک اداره دینه و امور / مذهبی لری خارجیه و
مذاهب نظارتک مراقبه عالیسی تختیده اشبو نظامنامه ده کوستریلان دوا
ر و مأمورین ایله اداره اولونور . مالییه به عائد جهت مالییه نظارتیه دیوان
محاسبات طرفندن مراقبه ایدیلر .
- ۴ ماده — بلغارستانده کی مسلمانلرک شرعه متعلق معاملات اداریه
و حقوقیه لری بو نظامنامه احکامی موجینجه باش مفتیلک ، مفتیلکر ،
مفتی و مفتی و کالتلری و محاکم شرعی لری طرفندن اداره اولونور .
- ۵ ماده — باش مفتی ، مفتیلر ، مفتی و کیللیری و دوائر مذهبییه نک
باجمه مأمورین و وظیفه دارلری وظائف مودوعه لری خصوصنده ، خارجیه
دائمی صورتده بلدییه ده مقید اوله رق اقامت ایدنلره (متمکن)
دینیلر . اقامته « تمکین » تعبیری قوللانیله جقدر .
مترجم